

ÚJVIDÉKI EGYETEM - MAGYAR TANNYELVŰ TANÍTÓKÉPZŐ KAR –
SZABADKA
ÚJVIDÉKI EGYETEM – BÖLCSÉSZETTUDOMÁNYI TANSZÉK
DOKTORI ISKOLA - NYELV ÉS IRODALOM

Dolgozat a 13. VMTDK-ra

Sztereotípiák és sztereotip jelenségek a mai gyermekkönyvekben

Mentor:

Dr. Hózsa Éva

Hallgató:

Madarász Kulcsár Sarolta

2014. november 22. – Újvidék

Tartalomjegyzék:

Rezümék.....	3
Rezime.....	5
Resume.....	7
1. Bevezető rész.....	9
2. Komparatisztika, sztereotípiák, imagológia.....	11
2.1. „Valamint a házat is alulról kezdik építeni, azonképpen a magyar irodalom olvasóközönségének nevelését is alul, a gyermeknél kell kezdeni.” (Benedek Elek).....	11
2.2. Komparatisztika.....	13
2.3. Sztereotípiák.....	14
2.4. Imagológia.....	15
3. Milyenek a magyarok?.....	17
4. Sztereotípiák a gyermeki tudatban.....	21
5. A születésnap tortája mint médium.....	23
6. A felnőtté válás mint a beavatás/beavatódás rítusa.....	26
7. Sztereotípiák a drámapedagógiai játékokban.....	29
8. A fogalmazástanítás hogyanja s mikéntje.....	31
8.1. A fogalmazási műveletek.....	31
8.2. Az írásbeli fogalmazások tagolása.....	33
9. A felmérés módja és az eredmények ismertetése.....	35
10. Véggözetkeztetések.....	38
Felhasznált irodalom.....	40
MELLÉKLETEK.....	43
1. MELLÉKLET.....	43
2. MELLÉKLET.....	55
3. MELLÉKLET.....	67
4. MELLÉKLET.....	80
5. MELLÉKLET.....	80
6. MELLÉKLET.....	81
7. MELLÉKLET.....	81
8. MELLÉKLET.....	82
9. MELLÉKLET.....	82
10. MELLÉKLET.....	83

11.	MELLÉKLET.....	83
12.	MELLÉKLET.....	84

Rezümék

Sztereotípiák és sztereotip jelenségek a mai gyermekkönyvekben

Szerző: **KULCSÁR Sarolta**

Témavezető: **dr. HÓZSA Éva** egyetemi rendes tanár

Intézmény: Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka

A sztereotípiák a köztudatba mélyen beivódott, szélsőségesen leegyszerűsített és széles körben elterjedt megfigyelések valamely közösség tagjairól vagy valamely eseményről, amelyek lehetnek pozitívak, vagy negatívak, vagy akár semlegesek is, azonban egy közös vonásuk van, mégpedig az, hogy ellenállók a tapasztalattal szemben és nem vesznek tudomást az egyéni különbségekről. Allport szerint a sztereotípiát nem más, mint egy embercsoportra vonatkoztatott általánosított hiedelem. (ALLPORT 1999.) Azonban fontosnak tartom kihangsúlyozni, hogy a mindennapi szóhasználatban hajlamosak vagyunk egy jelentést tulajdonítani a sztereotípiának és az előítélet szavaknak. Igaz, hogy csak árnyalatnyi a különbség e két szó között, azonban ezt szem előtt kell tartani a helyes használatuk miatt. Ugyanis míg a sztereotípiák kognitív általánosítások, addig az előítéletek affektív, érzelmi alapú általánosítások, megnyilvánulások. (KONCZOS-SZOMBATHELYI 2008, 59). Ilyenformán a sztereotípiák szorosan összefüggnek/összefügghetnek az előítéletekkel, ám mégsem azonosak velük. Az előítélet csupán a sztereotípiák révén alakul ki, mivel ezek valamely csoporttal szemben megnyilvánuló negatív attitűdöt racionalizálnak, illetve legitimálnak. Ezen megállapítások, pontosabban ezek a sztereotípiák, valamint előítéletek jelen vannak a mindennapjainkban, az ünnepeinken és minden tevékenységünkben, teljesen természetesen a számunkra, mégis megdöbbentőek lehetnek például egy idegen megfigyelő számára.

Ehhez a témakörhöz szorosan társul még az imagológia tudományterülete, amely formálisan az összehasonlító irodalomtudomány részdiszciplínája, s melynek jelentése imázskutatás, azaz az egyénről és közösségről alkotott véleményeket tanulmányozza, amelyek a sztereotípiák sorozataként alakultak ki. Az imagológiai képzetekre történő állandó reflektálás, amelybe természetesen az önreflexió is benne foglaltatik, a saját önkritikus, az idegen megértést akaró szemlélete. (FRIED 2010). Ez a szemléletmód sokkal szembeötlőbbek más etnikai csoportok szokásain vagy pedig más nemzetek

életvitelében és viselkedésében, míg a saját szokásrendszerünk önmagunk számára teljesen természetes.

Kutatásom során a sztereotípiákat és a sztereotip jelenségeket vizsgáltam a mai gyerekkönyvekben, illetve a mai gyerekek szemléletmódjában, amelyeket az általuk megírt fogalmazásokon keresztül sikerült feltérképeznem. Azonban a fogalmazások elemzése során nemcsak a sztereotípiák sokaságára leltem, hanem a család képére, a családi funkciók átalakulásának leírására, amely jelenségek imagológiai szempontból is igen alaposan vizsgálhatóak. Érdeklődésem középpontjában elsősorban az állt, hogy egy-egy ünnep, esetünkben a születésnap témakörében mennyire ragaszkodnak a kisiskolások a már bevált és megszokott sztereotípiákhoz és hogyan reagálnak egy teljesen új, hétköznapiak semmiképpen sem nevezhető születésnap buli eseményeinek, menetének leírására. Hatnak-e rájuk a sztereotípiatörések vagy sem? Kutatásomhoz főként a következő szerzők elméleti szempontjait használtam fel: Mahzarin Banaji, Fried István, Boldizsár Ildikó, Kádár Annamária és Bókay Antal.

Egyéni kutatást végeztem a témával kapcsolatban, emellett pedig fogalmazást írtam három vajdasági iskolában (Samu Mihály Általános Iskola – Péterréve, Cseh Károly Általános Iskola – Ada és Samu Mihály Általános Iskola – Óbecse) a harmadik és negyedik osztályos tanulókkal, közel 250 kisdíakkal a születésnap témaköréről, valamint az azt övező szokásokról. Három órátípust tartottam meg, amelyek során a születésnap mellett a húsvét, a barátság és a család témaköre is elemezhetővé vált a tanulók írásaiból.

Kulcsszavak: sztereotípiák, sztereotípiatörés, húsvét, születésnap, intertextualitás, intermedialitás, komparatiztika, imagológia, a kisiskolás mint befogadó.

Rezime

Stereotipi i pojave stereotipa u savremenim dečjim knjigama

Autor: **Šarolta KULČAR**

Mentor: **dr. Eva HOŽA** redovan profesor

Institucija: Univerzitet u Novom Sadu, Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku, Subotica

Stereotipi su u javnoj svesti duboka, krajnje pojednostavljena i u širim krugovima rasprostranjena posmatranja o nekim članovima zajednice ili o nekom događaju, koji mogu biti pozitivni ili negativni, ili čak neutralni – ali ipak imaju jedno zajedničko – a to je da su otporni prema iskustvu i ne uzimaju svest o individualnim razlikama. Prema Allportu, stereotip nije ništa drugo nego jedno osnovno verovanje o jednoj grupi ljudi (ALLPORT 1999.) Međutim, važno je da naglasim, da smo u svakodnevnom govoru skloni stereotipnom značenju reči i predrasuda. Istina je da da je jako mala razlika između ove dve reči, ali zbog njihove pravilne upotrebe ne smemo ovo izgubiti iz vida. Dok su stereotipi kognitivna uopštavanja, predrasude su afektivna, emocionalna uopštavanja, manifestacije (KONCZOS-SZOMBATHELYI 2008, 59). Tako, stereotipi su tesno povezani / mogu biti povezani sa predrasadama, ali ni onda nisu identični sa njima. Predrasude se javljaju samo kroz stereotipe, jer se manifestuju u negativnom odnosu prema nekoj grupi. Ovi stavovi, tačnije stereotipi odnosno predrasude su prisutni u našim svakodnevnim životima, proslavama, aktivnostima, i oni su za nas sasvim prirodni, dok, i pored toga, mogu biti zapanjujući na primer za jednog stranog posmatrača.

Za ovu temu je još usko povezana naučna oblast imagologije, koja je formalno redisciplina komparativne književnosti koja proučava formirane stavove o pojedincu i zajednici iz kojih su se razvili niz stereotipova. Imagologija je stalna refleksija o pojmovima u kojoj je prirodno takođe uključena samorefleksija, samokritično, strano razumevanje paradigme (FRIED 2010). Ovaj pristup je mnogo više izražen kod navika drugih etničkih grupa ili stila života drugih nacija i ponašanja, dok je naš uobičajeni sistem nama sasvim prirodan.

Tokom mog istraživanja ispitivala sam stereotipe i pojave stereotipova u savremenim dečjim knjigama, odnosno u stavovima današnje dece koje sam uspela da analiziram preko

njihovih pismenih sastava. Međutim, tokom analiziranja sastava ne samo da sam naišla na mnoštvo stereotipa, nego i na sliku o porodici, na promene u porodičnim funkcijama, koji sa pogleda imagologije predstavljaju pojave koje se mogu istražiti veoma temeljno. U centru mog interesovanja je pre svega bilo kako jedno slavlje, u našem slučaju na temu rođendan, koliko se mala školska deca pridržavaju već dokazanih i poznatih stereotipova i kako reaguju na potpuno novu, nesvakidašnju rođendansku proslavu. Deluju li na njih stereotipi ili ne? Za svoje istraživanje sam pre svega koristila teorijske aspekte sledećih autora: Banaji Mahzarin, Ištvan Fried, Ildiko Boldižar, Anamaria Kadar i Antal Bokaj.

Jedinstveno istraživanje sam napravila na ovu temu, pored toga zadala sam pismeni sastav u tri vojvođanske škole (Šamu Mihalj Osnovna škola – Bačko Petrovo Selo, Čeh Karolj Osnovna škola – Ada i Šamu Mihalj Osnovna škola – Bečej) učenicima trećeg i četvrtog razreda, sa blizu 250 osnovaca na temu rođendana, odnosno o običajima koji ga prate. Održala sam tri tipa časova, gde pored rođendana, se iz sastava učenika moglo analizirati i Uskrs, drugarstvo i porodica.

Ključne reči: stereotipi, rascep stereotipa, Uskrs, rođendan, intertekstualnost, intermedialnost, komparatistika, imagologija, mali skolarac kao primalac.

Resume

Stereotypes and the emergence of stereotypes in modern children's books

Author: **KULCSAR Sarolta**

Mentor: **dr. HOZSA Eva** regular professor

Institution: University of Novi Sad, The *Teachers' Training Faculty* in *Hungarian*, Subotica

Stereotypes are in the public consciousness deep, extremely simplified and more widely distributed observations on some members of the community or of an event, which can be positive or negative, or even neutral - but they do have one thing in common - and that is resistant to the experience and take awareness of individual differences. According to Allport, the stereotype is nothing more than a basic belief about a group of people (Allport 1999). However, it is important to emphasize that we are in everyday speech tended meaning of the word stereotype and prejudice. The truth is that there is very little difference between these two words, but because of their proper use, we must not lose sight of this. While stereotypes are cognitive generalizations, prejudices are affective, emotional generalization event (KONCZOS - Szombathely 2008, 59). Thus, stereotypes are closely connected / can be associated with prejudice, but they are not identical with them. Prejudice occurs only through stereotypes, as manifested in a negative attitude towards a group. These attitudes, namely stereotypes and prejudices are present in our daily lives, celebrations, activities, and they are quite natural for us, and, in addition, can be a stunning example for one foreign observer.

For this topic is more closely related scientific field imagology, which is formally redisciplines of comparative literature that studies formed opinions about the individual and the community in which they developed a series of stereotypes. Imagology is a constant reflection on the concepts which naturally also includes self-reflection, self-critical understanding of foreign paradigms (Friedman 2010). This approach is much more pronounced in the habit of other ethnic groups and lifestyles and behavior of other nations, while our usual system us quite natural for us.

During my research I have analyzed stereotypes and the emergence of stereotypes in modern children's books, and in the attitudes of today's children that I was able to analyze

through their written composition. However, in analyzing the composition not only have I encountered a multitude of stereotypes, but the picture about family, changes in family functions, which from the view of imagology are phenomena that can be explored very thoroughly. In the center of my interest primarily was how can one celebration, in our case birthday, as a small school children adhere to the proven and well-known stereotypes and how they react to a whole new, unusual birthday celebration. Do act on them stereotypes or not? For my research I primarily used the theoretical aspects of the following authors: Mahzarin Banaji, Istvan Fried, Ildiko Boldizar, Anamaria Kadar and Antal Bokaj.

I've done a unique research on this topic, nevertheless I have given a written composition in three schools in Vojvodina (Samu Mihaly Elementary School – Backo Petrovo Selo, Ceh Karoly Elementary School - Ada and Samu Mihaly Elementary School - Becej) pupils of the third and fourth grades, with nearly 250 pupils on the subject of Birthday, and the customs that accompany it. I held three types of classes, where in addition to birthdays, can also be analysed Easter, friendship and family.

Keywords: stereotypes, stereotypes split, Easter, birthday, intertextuality, intermediality, comparative literature, imagology, little schoolboy as the recipient.

1. Bevezető rész

Allport szerint a sztereotípa nem más, mint egy embercsoportra vonatkoztatott általánosított hiedelem. (ALLPORT 1999.) Mindazonáltal a sztereotípiák a mindennapjaink meghatározó elemeit képezik, ugyanis az ember a születése pillanatától különféle mintákat figyel és utánoz, ezek által alakul ki és formálódik viselkedése. A különféle viselkedésminták viszont generációról generációra öröklődnek, ezáltal több nemzedékre tekintenek vissza, s ilyen módon alakultak ki egy-egy nemzet sajátos sztereotípiái, amelynek kutatásával az imagológia tudományterülete foglalkozik, és amely formálisan az összehasonlító irodalomtudomány részdiszciplínája. Az imagológia jelentése imázskutatás az egyénről, valamint a közösségről alkotott véleményeket tanulmányozza. Hiszen a sztereotípiák kialakulásának az alapja az emberek alapvető személyes szükséglete arra, hogy alaposan feltérképezhessék és strukturálhassák a környezetüket. Az imént említett folyamat során, bizonyos attribútumok alapján kategóriákba/csoportokba soroljuk a személyeket, s az ember kialakít saját maga számára egyfajta társadalmi kategorizációt. Az imagológiával kapcsolatos kutatásaimat a később felsorolásra kerülő gyerekkönyvek mellett Lackfi János: *Milyenek a magyarok?* és a *Milyenek még a magyarok?* című szövegeire és a tanulók fogalmazásaira alapoztam.

Azonban a sztereotípiák, illetve a sztereotip jelenségek nem kizárólag a viselkedésben mutatkoznak meg, hanem az élet minden területén előfordulhatnak. Ha gyors válaszra kényszerítenek bennünket, akkor a kérdések többségére sztereotípiák, illetve sztereotip megoldások jutnak eszünkbe, például a „Mondj egy gyümölcsöt!” felszólításra az esetek legnagyobb százalékában az alma lesz a válasz, vagy a „Rajzolj egy házat!” utasításra a legtöbben a sablonos ház képet fogják papírra vetni, amit mindenki jól ismer a gyerekkorából, az alternatív megoldások helyett. Az alábbi két példa is bizonyítja, hogy ezen jelenségek senki számára sem idegenek, hiszen köznyelvünk is sztereotípiák sokaságával van megtöltve.

Kutatásom során a mai gyerekkönyvekben megjelenő/előforduló sztereotípiákkal foglalkoztam. Darvasi László: *A 3 emeletes mesekönyv*, Berg Judit: *Lengemesék*, Varró Dániel: *Akinek a lába 6-os* és *Akinek a foga kijött*, Kiss Ottó: *Szusi apó erdőt jár* és *Régi kincsek* című gyerekkönyveit elemeztem, valamint három vajdasági iskolában, három órátípus megtartása során közel 250 tanuló bevonásával fogalmazást írtam. A fogalmazások a születésnap témájára íródtak két cím alatt, melyek *A nyuszi születésnapja*

és *A születésnap tortám emlékezései* voltak, valamint a harmadik órátípus során születésnap meghívót terveztek a kisdíákok a barátjuk születésnapjára. Az írások alapján körvonalazódtak a születésnaphoz, a húsvéthoz, a barátokhoz/barátságához és a családhoz kapcsolódó sztereotípiák. Az egyéni kutatásom során pedig a következő témakörök kidolgozására törekedtem: a szakirodalmi áttekintés után foglalkoztam azzal, hogy a sztereotípiák milyen mértékben fordulnak elő a gyermekjátékokban, valamint a drámapedagógiai játékokban; a gyerekkönyvek formáját, kinézetét figyelembe véve kutattam a felmerülő sztereotípiákat; az illusztrációk értelmezhetőségét vizsgálva a kép és a szöveg azonosságának sztereotípiaként történő kezelését, illetve ennek esetleges lehetőségeit kutattam; a születésnap rendhagyó módon történő megünneplésének módjait, valamint a felnőtté válás, azaz a felnőtté avatás hagyományát vizsgáltam; és nem utolsósorban a tanulók fogalmazásait elemeztem.

2. *Komparatisztika, sztereotípa, imagológia*

„Az irodalomtudomány nem az irodalmi művek mint tárgyak tudománya, hanem azokat az olvasási stratégiákat dolgozza ki rendszeres eljárásá, amelyek a lehető leghatékonyabban juttatnak el valamilyen típusú irodalmi jelentéshez, összefüggéshez, illetve – gyakran ellenállást keltve – megmutatják olvasási lehetőségeink határait.” (BOKAY 2006: 9) Ami ebben a folyamatban döntően meghatározó az az olvasó kapcsolata a szöveggel, ugyanis az első találkozás során, pontosítva az első olvasatban a szöveg primer szöveggént jelenik meg. A primer szöveg az elsődleges szöveget jelenti, amely az olvasás folyamata során jut el az olvasó tudatáig, s ezáltal megvalósul a megértés, a befogadás útja. Azonban a megértés, a befogadás, a primer szöveg tanulmányozása során felmerülnek/felmerülhetnek újabbnál–újabb kérdések, problematikák, felvetések és ekkor változás áll/állhat be a jelentéstársítás során. Ez a folyamat az olvasó tudatában játszódik le, amikor is kialakul az úgynevezett secunder vagy másodlagos szöveg. A szöveg megértésének/értelmezésének problematikája, amely további kérdések formájában fogalmazódik meg bennünk s minden esetben szembesítik az embert saját magával. A posztmodern szövegek tanulmányozása során ez gyakran előfordul. A posztmodern a modern utáni korszak, amely azt a célt tűzte ki, hogy feltámasztja, újraértelmezi a szövegeket. Az interpretáció, értelmezés által belenyúl a szövegekbe és feltámasztja, újjáéleszti azokat. Újabbnál–újabb értelmezési lehetőségeket keres a szövegekben, s ezáltal folyamatosan foglalkozik a szövegekkel, úgymond használja őket. „Az irodalomtudomány irányzatai egyre újabb létértelmet teremtő artikulációk, szubjektív viszonyok által kiváltott változó beszédmódok, olvasási módok. Hátterükben az áll, hogy az új műalkotások új értelmezési formát teremtenek, nyomukban, hatásukra a korábbi műveket is újra és új módon lehet olvasni.” (BOKAY 2006: 9)

2.1. „Valamint a házat is alulról kezdik építeni, azonképpen a magyar irodalom olvasóközönségének nevelését is alul, a gyermeknél kell kezdeni.” (Benedek Elek)

Az irodalom egységes egészet képez, a gyermek szó az irodalom előtt mindössze egy fejlődéslélektani jelző. A gyermekirodalom létkérdése gyakorlatilag még mindig nyitott kérdésként tárgyalandó, ugyanis a gyermekirodalom helyett leginkább a gyermekeknek szánt irodalom kifejezést szokás alkalmazni. Komáromi Gabriella szerint a gyermekirodalom az irodalom fájának olyan ágain található meg, melyeket a gyerek is elér,

néha még mászni is hajlandó érte és van, hogy a közvetítők támasztják a létrát a fához a gyerekeknek, hogy elérjen egy ágat... A gyermekirodalom határai éppen emiatt nem rajzolhatóak ki szigorúan, ugyanis folyamatos bővülés és gazdagodás jellemzi. Vannak olyan könyvek, amelyek a felnőttek számára íródtak, azonban végül mégis a gyermekirodalom kulcsköteteteit képezik jelen pillanatban, gondoljunk csak Antoine de Saint-Exupéry: A kis herceg című könyvére. Ebből is látszik, hogy ilyen esetekben mindig az olvasó, a befogadó felől kell megközelíteni, megvizsgálni a dolgot, azaz a befogadás-lélektani és olvasás-lélektani szempontokat figyelembe véve. Azonban ezek a tények újabb kérdéseket vonnak maguk után: Vajon az olvasónak mire van igénye? Melyek azok a szövegek, amelyek jelen esetben megszólítják/megszólíthatják az olvasótáborhoz?

Adamikné Jászó Anna nyelvészprofesszor egy 2000-ben tartott gyermekirodalmi konferencián a következőket mondta: „Nincs még egy ország a földkerekségen, amely oly keveset törődne a gyermekirodalommal, mint hazánk” (<http://konyvmutatvanyosoknevelde.wordpress.com/2011/07/29/116/>) Pedig ezzel a kijelentéssel szemben nagyon sok új szöveg jelent meg az elmúlt időszakban, amelyek célközönsége épp a gyerekek tábora volt s melyeknek az elsődleges célja az, hogy a gyerekek megszeressenek olvasni, valamint hogy ne csak értsék, hanem élvezzék is az olvasottakat. Az imént említett és az általam elemzett szövegek is olyan problémákat dolgoznak fel, szövegesítenek meg, amelyek foglalkoztatják/foglalkoztathatják az olvasótábort, valamint korosztálytól függően más és már értelmezési/értelmezhetőségi lehetőségekkel vannak felruházva. Darvasi László A 3 emeletes mesekönyv című könyvének rövid összefoglalóját idézném: „A regényt a felnőttek számára az a jó adag leleményességgel megírt, a kisebbek által nem feltétlenül érthető morzsa menti meg, mely az ártatlannak tűnő epizódok között van elhintve. A nagypapa halála vagy Tibike édesanyjának házasságtörése egy dolog, de a Kázmér mellére tűzött sárga csillag vagy a Don-kanyar kiegyenesítésére tett kísérlet azért megakasztja a fene nagy jókedvet. A gyermeki ártatlanság jól irányzott kérdései aztán mégis visszavarázsolják a vidámságot az író Koncz Tímea remek illusztrációival megspékelt fantazmagóriái közé, és a könyvet végül jóízű mosollyal tudjuk letenni.” (<http://magyarnarancs.hu/konyv/darvasi-laszlo-a-3-emeletes-mesekonyv-87636>)

Amennyiben az olvasó, befogadó felől közelítve vizsgáljuk meg a gyermekirodalmi szövegeket láthatjuk, hogy többféle síkon értelmezhetőek, elemezhetőek, ugyanis más és

más jelentéstartalommal bírnak a gyermek vagy a felnőtt olvasó számára. „Többek közt a gyermek előtag használatából adódó gyermekközpontúság nemcsak deklaratív, hanem tényleges megteremtése és a gyermekirodalommal foglalkozó munkák szakmai színvonalának sürgetően szükségszerű emelése járulhat hozzá a magyar gyermekirodalom „komolyításához”. (<http://www.forrasfolyoirat.hu/0012/lovasz.html>)

2.2. Komparatisztika

„A komparatisztika terminusának egykori értelme ma már nem fejezi ki az irodalomnak azt a felfogását, melyet a mai „komparatisták” műveikben gyakorlatilag érvényesítenek. Mert a komparatisztika fogalma újabban az általánosságra, a világirodalmiságra való törekvést jelenti, s az irodalmak „összehasonlításának” régebbi eljárásait a mai gyakorlatban azok szembeesítő, együttes vizsgálata váltotta fel.” (<http://mek.oszk.hu/02200/02227/html/01/119.html>)

Eszményi célja valamennyi irodalom együttes vizsgálata lett volna, azonban ez kivitelezhetetlen. Mindettől eltekintve már nagy eredményként tartják számon azt a lépést, hogy egy nemzet irodalmának határain túl tudtak lépni, s hogy az irodalmi jelenségeket több irodalomban együttesen tudják szemlélni s vizsgálni. Ugyanakkor maga a komparatisztika jelentősége túlmutat az irodalmak, irodalmi korszakok, életművek és alkotások pusztán összehasonlításán.

Az „összehasonlító irodalomtudomány” a művek, műcsoportok és műfajok összehasonlító elemzésével foglalkozik, valamint vizsgálja az irodalmi tárgyak, motívumok és formák állandóságát és változását más nemzetek irodalmában, kutatja az irodalom viszonyát más művészetekkel. Foglalkozik a fordításokkal és az irodalmi szövegek kultúrákat átívelő egyéb formáival, mint amilyenek a filmek, amelyek valamely irodalmi szöveg hatására készültek.

Az összehasonlító irodalomtudomány kialakulás egyidőben történt Goethe világirodalom-konceptiójának megszületésével. Az eredeti elképzelés alapján a célja az adatgyűjtés és az összehasonlítás lett volna, azonban a XIX. század végén, amikor a komparatisztika intézményesült, a feladatköre is leredukálódott és a továbbiakban csupán az összehasonlításra összpontosított. Igazi újjászületése a II. világháborút követően következett be, amikor is fejlődésnek indult s kiterjesztette a feladatkörét.

„Az új magyar komparatisztika világirodalmi szintézisek létrehozására törekszik oly módon, hogy a jelenségek szélesebb köréből a szűkebbet, vagy éppen az egyedit, a jelenségek szűkebb vagy éppen egyedi szintjéről pedig a szélesebbet, az általánost kívánja

megérteni, s a végső ismeretet a kettőnek dialektikus szintéziséből próbálja kialakítani. Az ilyen szintézis csaknem szükségszerűen kialakul, ha az összehasonlítást, a szembesítést egy-egy konkrét történelmi-kulturális korszakon belül, annak különféle irányzatai, jelenségei között végezzük el, s az egymással összehasonlított, szembesített irányzatokat és jelenségeket a korszakon belüli mozgásukban szemléljük.” (<http://mek.oszk.hu/02200/02227/html/01/119.html>)

2.3. Sztereotípiá

A különféle társadalmi csoportoknak vagy rétegeknek tulajdonított főbb jellegzetességek alapján határozhatjuk meg a sztereotípiákat, amelyeknek sokféle elméleti megközelítése lehetséges. Allport szerint a sztereotípiá nem más, mint egy embercsoportra vonatkoztatott, általánosított hiedelem. (ALLPORT 1999.) Eme megállapítás szerint a csoport minden tagjára ugyanazokat a jellegzetességeket tekintjük adottnak s figyelmen kívül hagyjuk az egyéni értékeket. A sztereotípiák meghatározása, illetve azok kialakulása az emberek személyes szükségletéből eredeztethető, ugyanis alapvető szükségletünk, hogy fel tudjuk térképezni, illetve, hogy mentálisan strukturálni tudjuk a környezetünket. „Az ambivalencia a sztereotípiában központi helyet elfoglaló folyamat, mert az ambivalencia mélységéből származik a koloniális sztereotípiá értéke: ez biztosítja ugyanis számára az ismétlés lehetőségét a változó történelmi és kulturális metszéspontokban, ez alakítja ki az individuáció és a marginalizáció stratégiáit...” (BOKAY 2002: 631) Azonban a sztereotípiákra alapozó gondolkodásmódban és véleményformálásban alapjában véve semmi rossz nincs, ugyanis ez az emberi kulturális szellem természetes funkciója.

Csoportos kapcsolatainkban, a kultúrák, a vallások közötti érintkezésben nagyon gyakran találkozunk olyan megnyilvánulásokkal, kijelentésekkel, minősítésekkel, amelyek az egész közösségre kiterjeszhető ítéletet jelentenek. Az emberi megismerés egyik legrégebbi formája és forrása a sztereotípiák alkalmazása a másik emberre, más népcsoportokra. Gond csak akkor lehet, hogy ha a sztereotípiák miatt már eleve kialakult véleménnyel közeledünk mások felé, s ha nem tudunk elvonatkoztatni és nem tudjuk elfogadni azt a tényt, hogy a csoport jellemzői nem azonosíthatóak minden esetben az egyénekre is.

A korábban leírtakból is jól látszik, hogy a sztereotípiák elsősorban és leginkább másokról alakulnak ki bennünk, azaz úgynevezett heterosztereotípiák. Azonban emellett léteznek autosztereotípiák is, amelyek a saját népünkről, nemzetünkről fogalmazódik meg

bennünk. Ezen vélemények azonban a köztudattal ellentétben nem minden esetben negatívak, ugyanis léteznek pozitív sztereotípiák is.

Összefoglalva elmondható, hogy a sztereotípiák egyfajta értékítéletet alkotnak meg a saját vagy másik népcsoport egészével vagy tagjaival szemben.

2.4. Imagológia

Az imagológia egy interdiszciplináris, azaz több tudományterületen átívelő kutatási terület, amelynek jelenléte a multikulturális közegekben kiemelten fontos és melynek a fő célja a másságról, a különbözőségről, a mellettünk élők másságáról kialakult/kialakított képek kutatása és elemzése. „Az imagológia ugyan eleve tudományköziséget követelt (volna) meg, annál is inkább, mert a XIX. század „historizmusá”-ban, főleg Kelet-Közép-Európa kultúrájában, a történetírás és az irodalom, a képzőművészet és a zenés dráma, de sok tekintetben az etnográfia is, egyazon narratívát képviselt, a saját és az idegen elkülönítését oly módon, hogy jórészt a saját önvédelmére, olykor felsőbbrendűségére derüljön fény, szemben az idegennek bélyegzett másikkal, amelynek létezése akadály a sajátban meglévő értékek kibontakoztatására.” (FRIED 2010)

Az imagológia tudományterülete az összehasonlító irodalomtudomány részdiszciplináját képezi, bár Fried szerint: „...erősen vitatottá vált az imagológia helye az irodalomtudományban, kiváltképpen az összehasonlító irodalomtudományban, mivel az imagológiai képzetek bemutatása során kevés szó esett, olykor egyáltalán nem esett szó arról, hogy miért nevezhető az irodalmi vizsgálódás tárgyának a másokról, az idegenről, a szomszédos népekről, illetőleg népképzetokről megformált, a leginkább színművekben és prózai alkotásokban kialakult vélemény, nézetrendszer, amely aztán visszahatott a közgondolkodásra, előítéletképpen nyilvánult meg, nem utolsósorban pedig a nemzeti irodalom „inventáriumaként” szolgált.” (FRIED 2010) A huszadik század első felében az ez irányú kutatások homlokterében az irodalmi szövegek álltak, melyekben a különféle nemzetkarakteriológiai jegyek feltérképezésére törekedtek a kutatók. A későbbi időszakban kissé háttérbe szorultak az imagológiai kutatások, míg napjainkban újra utat törtek önmaguk számára s az ön- és másságképek kutatása bátran kijelenthető, hogy ismételten fénykorát éli.

A mai gyerekkönyvek is jó alapot szolgálnak az imagológiai kutatások elvégzésére, ugyanis a nemzeti sztereotípiák nagymértékben felkutathatóak az illusztrációk nyomán.

Hiszen fellelhetőek a magyar gyerekek karakterisztikus jegyei, illetve a magyarok imázsa visszatükröződik az illusztrációkból, ugyanúgy mint a más nemzetekkel kapcsolatos sztereotípiák is, mint például, hogy a németek alaposak, a skótok fukarak, a spanyolok szenvedélyesek, az olaszok hangosak, az angolok hidegvérűek, a svédek hallgatók és a magyarok vendégszeretőek.

3. Milyenek a magyarok?

Milyen is a magyarok imázsa? Az imagológia a másságról, a különbözőségről, a mellettünk élők másságáról kialakult/kialakított képek kutatásával és elemzésével foglalkozó tudomány, amely nélkülözhetetlen a multikulturális közegben élők számára. „A Másikról alkotott mentális kép, amely szoros összefüggésben áll az önmagunkról (mint egyénről vagy csoportról) alkotott képpel, a közbeszédben, a média szövegeiben, a politikai diskurzusokban vagy a művészeti alkotásokban manifesztálódva kihatással van a mindennapjainkra.” (TAPODI 2011: 42) Napjainkban egyébként is az ön- és másságképek elemzése és vizsgálása a kutatások homlokterébe került. A nemzeti sztereotípiák vizsgálata alapján megállapíthatóvá válik a megjelenésük, az időről-időre történő változásuk, a megerősödésük vagy az elutasításuk, illetve a felsorolt folyamatok módja és esetleges célja.

A mai gyermekkönyvek is jó alapul szolgálnak az imagológiai kutatásokhoz, ugyanis a nemzeti sztereotípiák megjelennek a szövegekben és az illusztrációkban. Varró Dániel általam elemzett két könyvét Maros Krisztina illusztrálta s mindkettőben a csecsemőábrázolás ragadta meg a figyelmet, ugyanis minden szöveg mellett egy vagy több baba kerül ábrázolásra s mindegyik karakteresen magyar gyerekként van megrajzolva. Érdekes a kissé kerekded kisgyerek alkat, a kunkorodó tincsek és a mindig mindent megfigyelő csillogó szemek ábrázolása, valamint a kismama pocakjában mosolygó csecsemő. Hasonlóan vidám illusztrációkra lehet lelni Kiss Ottó: *Régi kincsek* című könyvében is, ahol Takács Mari rajzai nyomán ideális családi képeket találunk. A születésnap torta elfűjésénél a gyerek mellett álló szülők, az édesanya szépsége, a gondos nagymama jelenléte és a tökéletes családi összhang tükröződik vissza a könyv lapjain. Vajon ilyen vidámak lennének a magyar gyerekek? S vajon ilyen légkör uralkodik a magyar családokban?

A kérdés felvetése nem véletlen, mert Kiss Ottó: *Szusi apó erdőt jár* című könyvében Baranyai (b) András illusztrációi kapcsán épp az ellenkezője válik megfigyelhetővé. A keleties hangulat köszön vissza a könyv lapjairól és az illusztrációkból, nem véletlen az sem, hogy éppen Szusi apó a főhősünk neve. Az illusztrátor nagy hangsúlyt fektetett a férfi és a női jegyek kiemelésére, némi túlzás is tapasztalható a férfi izmos testek, valamint a női keblek méretének megfigyelése során. Továbbá kiemelném még a keleties stílusban megrajzolt gyerekeket, s a nemzeti sztereotípiáktól mentes Szusi apó képét. Érdekes ez a kettőség, hogy míg Szusi apó származását a nevében hangsúlyozza a szerző, s az

illusztrátor a képi megformálásban mellőzi, addig a többi szereplő nemzetiségéről a szövegben nem esik szó, ellenben a képek tükrözik azt. Ez a gyerekkönyv a külsőségekre alapoz, úgy a szöveg mint az illusztrációk tekintetében. Az ideális családkép ettől a közegetől távol áll, s nemhogy csak távol áll, hanem hangsúlyos a család mint sztereotípiátörése ez esetben. A gyerek társaságát elutasító apuka, az unoka kérdéseit megvető nagypapa és a telefonáló anyuka, majd a végül magára hagyott gyerek képe tárul elénk a könyv lapjain, aki senkitől se tudta megkérdezni, élnek-e a nagyvárosban háziállatok.

Kiemelném, hogy az első három könyv esetében női, míg a negyedik esetben férfi illusztrátor munkáját elemezhetjük. Érezhetőek a kifinomult, gömbölyded formák, kellemesebb színek a női illusztrátorok keze nyomán, míg sokkal inkább jellegzetes a szögletesség, a határozottság, a dinamika és a sötétebb színek a férfi illusztrátor képein.

Berg Judit: *Lengemesék, Tavasz a Nádtengeren* című kötetében abszolút sztereotípiátöréssel találkozhatunk, ugyanis úgy a szövegben mint az illusztrációkban a másság tükröződik vissza. A lengék, mint nemzet megalkotása, akik sajátos jellegzetességekkel van felruházva és akiknek egyedülálló szokásaik és életvitelük van imagológiai szempontból nem hasonlítható más népekhez, nemzetekhez. Egyedül a női és férfi karakterek megrajzolásában lelhetőek fel a nőies és a férfias jegyek, amit a hajviseletük és az öltözködésük alapján figyelhetünk meg. A lengelányok copfjai és a lengefiúk tüsis hajkoronája, valamint a bikini, a szoknya és a nadrág viselete bizonyítja számunkra a sztereotípiák hatását.

Darvasi László *A 3 emeletes mesekönyv* című könyve egy többszintes regény, nem véletlen használom a többszintes kifejezést, ugyanis ebben a mesekönyvben a földszinten laknak a pupákok, az első emeleten a Szép Tanító néni, a második emeleten lakik a Magyar Történelem, a harmadik emeleten maga a mesekönyv írója lakik és félelmetes hangok hallatszódhatnak a padlásról. „Ez a regény csak úgy hemzseg a pupáktól. Meg a káposztáktól, okleveles fizikatanároktól, Zalhúber Tibike kérdéseitől, hogy a Magyar Történelemről és húséges Gurulmadaráról már ne is beszéljünk. A háromemeletes ház lakói egytől egyig furcsa, mégis szerethető lények, akik eleinte csak a mindennapok történéseit mesélik el, majd a nem mindennapi történések mesélik el őket. Lesz itt boszorkányból kislány, kurucból labanc, káposztából saláta, no meg persze az író úrból csúf varangyos telefon.”(<http://m.magyararancs.hu/konyv/darvasi-laszlo-a-3-emeletes-mesekonyv-87636?pageId=6>)

Darvasi mesekönyvének soraiból árad a magyarságtudat, s árasztja ezt játékosan és gyereknyelven. A mesekönyv írója benne szerepel a saját meséjében, a saját meséjének,

azaz az életének az írója s hasonló módon vezeti bele, teszi részesévé a szövegnek az illusztrátort is. „Hol volt, hol nem volt, túl az üveghegyen, a nagymamátok térdkalácsán, volt egy Ház.” (DARVASI 2013: 10) Így kezdődik a földszint története, ahol is a kezdet kezdetén sztereotípiák törései fedezhetőek fel, ugyanis a szerző a mesekezdő formulát is és még sok népmesei elemet alakított át a saját szájíze szerint (marcipán virág, hamuba sült hamburger). Mindezen jelenségek mellett Darvasi ebben a regényében a magyar történelem jeles eseményeiről is szól, főként a második emelet szövegeiben, ugyanis a regény második emeletén él a Magyar Történelem. A magyarok bevonulásától kezdi meg a történelem meséjét a szerző s minden egyes jeles eseményt felsorol egy kislány személyén keresztül, aki szerette a rózsavirágot. Szó esik itt a magyarok történelméről két részben, röviden; a magyarok Istenéről; a magyarok állatairól, melyek közül kiemelném a Gurulmadarat, amelyre tekinthetünk sztereotípiák töréseként is, ugyanis a magyarok Turulmadarát helyettesíti a szövegekben; a Magyar Történelem szomorúságáról, amely a Trianoni-békeszerződés megkötését írja le gyereknyelven; A színekről szóló meséről, amely a zsidóságról, a zsidócsillag viseléséről, valamint a koncentrációs táborokról szól; a Don-kanyar kiegyenesítéséről, azaz a II. világháború harcáról; a Forradalomról ezerkilencszázötvenhatban, amikor csak egy lyukon keresztül lehetett látni a Szabadságot; Labanc Palikáról, Kuruc Béla bácsiról és még Jumurdzsákról is, az Egri Csillagokból. Mindezek után a Magyar Történelem lehuppan a Tanító néni mellé s a következőket mondta neki: „Amikor nagy voltam, tudja, Tanító néni, ilyen héthatár távolságok, kárpáti bércek, aranselymes mezők, csobogó patakok, egyebek, akkor se csak a Magyar Történelem voltam. Mert Román Történelem, Német Történelem, Horvát Történelem is voltam. Meg Zsidó, meg Cigány, meg Szerb. Szóval ami én voltam, az nem csak én voltam.” (DARVASI 2013: 109)

Mindezek után komoly felnőtt hangon feltehető a kérdés: „Milyenek is a magyarok? Kevés beszédű, magányos cowboyok és kocsmái hengegők. Lepedőakrobaták és sámlin reszkető Gedeon bácsik. Hátrafelé nyilazók és cekkerben bontott csirkét cipelők. Alkoholisták. Dehogyan alkoholisták, csak megisszák a magukét. Folyton panaszkodók és forrófejűek. Pacalevők és pizzafalók. Asztalsarkon búsongók, akik párszor az asztalra csaptak, és beleremegett a történelem. Valamikor nagyon tudtak focizni, most nagyon tudnak rá emlékezni. Ha meg akartak halni, mindig lerántottak magukkal egy törököt is. Ez az útikönyv elkalauzol a földönkívüliek ismerős birodalmába, kiderül belőle, hol húzódik a belga-magyar határ, kitalálták-e a magyarok az ideális társadalmat, igaz-e, hogy minden magyar tud atombombát gyártani és lóháton állva hatos fogatot hajtani.”

(<http://moly.hu/konyvek/lackfi-janos-milyenek-a-magyarok>) A könyv rövid összefoglalóját idéztem, amely betekintést nyújt/nyújthat a magyarság milyenségébe. Mindkét kötet illusztrációi P. Szathmáry István készítette, aki karikatúráiban híven tükrözte a szövegek tartalmát és hangulatát. A szöveg a magyar ember életét, hétköznapi tevékenységeit, örömét és bánatát írja le. Imagológiai szempontból elmondható, hogy sok esetben a magyarságról mások által megalkotott véleményt kihasználva/alkalmazva íródtak ezek a szövegek. Milyennel látnak bennünket mások? Milyenek látjuk mi magunkat?

A nemzetkarakterisztikai jegyeket kiemelve az idegenek, más országban élők számára akár irányelvként is szolgálhatnak ezek a leírások a magyarokról. Ugyanis a magyar ember honvágyától, a Túró Rudi szeretetétől, az étkezési szokásokon és a gasztronómián át, a zenei életig minden területet elemez és frappáns szófordulatokkal foglal össze.

Összefoglalásként elmondható, hogy az elemzett könyvek mindegyikében fellelhetőek voltak a magyarok jellegzetességei és ismertetőjegyei. Mind a gyermekkönyvek, mind a Lackfi-szövegek megfelelő alapul szolgáltak az imagológiai kutatásokhoz, illetve a nemzeti sztereotípiák felfedéséhez.

4. *Sztereotípiák a gyermeki tudatban*

Születésünk pillanatától fogva bennünket, embereket a saját környezetünk formál, ebből következik, hogy a személyiséget a veleszületett természet és az őt övező környezet kölcsönhatása alakítja ki. Hiszen a várandósság kilenc hónapja alatt is már nagy izgalom övezi a családot, hogy vajon a kis jövevény neme mi lesz. Ez a találgatások időszaka, ugyanis ha hegyesen domborodik a kismama pocija, a baba fiú, ha kerekdeden, akkor a baba lány adják meg a jól bevált receptet a sztereotípiák. „Hát ki vagy, te embriócska? Benti Lujza? Benti Jóska? Mutasd, mid van, mert ez minket érdekelne némileg.” (VARRÓ 2011: 3)

A születés pillanatától kezdve, amikor már a szülők biztosak abban, hogy fiúk vagy lányok születtek, kezdetét veszi egy újabb sztereotípiázón, például: a lányok korábban beszélnek, a fiúk hamarabb indulnak el; a fiúk jobban szeretik az anyjukat, a lányok pedig az apjukat és hasonlók. Azonban a legtöbb, a gyermek neméhez kapcsolódó „bölcesség” nem más, mint sztereotípiák vagy belevetítés, azaz projekció, ugyanis minden gyermek külön egyéniség, különféle személyiségjegyekkel felruházva, amelyekre csak némileg hat a környezet és a nevelés folyamata, a nagyobb rész a gyermek veleszületett természetéből fakad.

A gyermek növekedése és fejlődése folyamán a környezetéből szerzett tapasztalatok alapján ismeri meg az őt körülvevő világot. Kezdetben szinte a szülei szemén át szemléli a világot, ezért is tartják fontosnak, hogy már a gyerek egy éves kora előtt, közösségi élményt teremtve, képeskönyveket lehet nézegetni vele. Bemutatni a könyvben szereplő személyeket, állatokat és tárgyakat, elmondani, hogy az adott szereplő éppen mit csinál a képen, például *A cica tejet iszik*. Majd folyamatosan önállósodva válnak láthatóvá a csöppség előtt a csodák, s elkezdődik az „én-mesék” korszaka. Ezek a mesék nagyon egyszerűek és a mindennapok tevékenységeiről szólnak. Lassan elkezd érdeklni a ceruza és a papír világa, azaz papírra veti a maga kis gondolatait részletező magyarázatot biztosítva arról, hogy mit ábrázol a kép. Ez az a korszak, amelyben a sztereotípiák kialakulnak. Ugyanis a szülővel együtt történő képnézegetés kapcsán már megtanulja a gyerek, hogy melyik állatról mit kell tudni, milyen hangot ad ki és mi az, amit szeret. Az első rajzolás kapcsán már igyekeznek a szülők megnevezni a firkát is, hogy csiga, vagy megtanítják napocskát, felhőt, virágot, házat és nagyon sok mást is rajzolni. Még fokozottabbá válik a sztereotípiák hatása a festős könyvet alkalmazása kapcsán, ahol már

nem is kell rajzolni csak ki kell színezni a képeket. S a gyermek folyamatosan elsajátítja ezeket a sablonokat, amiket alkalmaz majd a későbbiek során már magától is. A mesékből megkapja a furcsa élethelyzetek sztereotípiáit és megoldási lehetőségeit, ahol a hős mellett végiglépdeli az égisz érő fa ágait, míg el nem jut a csúcsára. A rajzfilmekből újabb sztereotípiák áradat rohamozza meg, ahol magányosan kóborolhat a látványos és mindenféle akcióelemekkel telezsúfolt virtuális világban.

„Fontos alapélmény a személyiségfejlődésben, hogy az én kialakulásának folyamatában gyermekként mindenki végigjárja ezt az utat, hogy megtanuljon azonosulni a szereplőkkel, a helyzetekkel és a megoldási technikákkal.” (BOLDIZSÁR 2011: 324)

5. A születésnap torta mint médium

A születésnap nem születésnap torta, tortavágás nélkül. Ezen, minden évben megisméltendő alkalom legkiemelkedőbb sztereotípiája maga a torta. Az óratartásaim során az órák bevezető részében találós kérdésekkel játszadoztunk a tanulókkal. A játék lényege az volt, hogy a találós kérdés felolvasása előtt egy önkéntes tanuló elhagyta az osztálytermet, miután a kiválasztott távozott, a többieknek felolvastam a találós kérdést s a helyes megfejtés elhangzását követően, az adott padosor lerajzolta a megfejtést a táblára könnyítve ezzel a terem előtt álló tanuló dolgát, akinek a terembe lépve, az osztálytársai rajzát látva, ki kellett találni a megfejtést. Három körben játszottuk ezt a játékot s mindhárom találós kérdés a születésnaphoz kapcsolódott. A rajzok elemzését követően, amelyek bizonyítékként szolgálnak azon feltevésekre, miszerint a születésnap torta az ünnepség fénypontja s a legkiemelkedőbb, leghangsúlyosabb sztereotípiája, megállapítható, hogy a tanulók rajzainak döntő többségén ott szerepel a médium maga mediális szerepben.

Kádár Annamária *Mesepszichológia* című könyvében található *A nagy balhé* című egyedi történet, melyben szintén nem vitatható a torta mediális szerep, azonban ebben az esetben mégsem a megszokott módon alakult az ünnepség: „Egyik évben, amikor a születésnapomat ünnepeltük, édesanyám sütött egy nagy tortát. Nagyon sokan összegyűltünk. Édesanyámat megkértem, hogy hozza be a tortát. Be is hozta, de amikor megláttam a tortát, nagyon meglepődtem. A torta tele volt apró, pici hangyával. Gyorsan kivittük a tortát, és a szemetesben dobtuk. Nagyon szomorú voltam, hogy ezek a hangyák rámásztak a tortámra. Édesanyám azt mondta, hogy csinál egy új tortát, és hogy mulassunk tovább. Azt csináltuk, amit édesanyám mondott, mulattunk tovább. Eljött a holnap, és a barátnőim mind visszajöttek tortát enni, és jól éreztük magunkat, és boldog voltam.” (KÁDÁR 2012: 156-157) Nagyon érdekes a történet torta köré épülő vezérvonala, legfőképpen azért mert a kisgyermekek nagyon ritkán emlékeznek az egyedi tapasztalatokra, ugyanis az ő emlékezeti rendszerükben az események általános váza vésődik bele, őrződik meg hosszú távon, hiszen ez segít nekik a következő események bejósolásában. Az egyedi emlékek a későbbi korokból származnak. Ezek legfőbb jellegzetességei a hitelesség, az élményszerűség, a történet helyének, idejének megjelölése és az átélés. (KÁDÁR: 2012 157) Azonban a történetben leírt esemény mégis különleges, hiszen a szerző nem azt írja, hogy nagyon szomorú voltam, mert ki kellett dobni a tortát,

hanem ehelyett azon búslakodik, hogy a hangyák, mint idegen betolakodók, egy más faj képviselői birtokba vették az ő tulajdonát, az örömeinek a forrását. S a boldogsága akkor tudott kiteljesedni, amikor az édesanyja egy újabb tortát készített, amit másnap a barátnőivel elfogyasztott. Gyakorlatilag a születésnap, maga az ünnep nem is az ünnepség tervezett időpontja lett, hanem a másnap, amikor a torta felvágásra került, ez is bizonyítja a torta médium szerepét, ugyanis torta nélkül nincs születésnap.

A torta felvágása és elfogyasztása a születésnap ünnepség legjelentősebb eseménye, mégis sokan sokféleképpen gondolkodnak eme jeles eseményéről. Kiss Ottó *Régi kincsek* című verseskötetében található *A tortagyilkos éjszakája* című szöveg, melyben előtérbe kerül a gyermeki falánkság, annak minden velejárójával. „Ma én voltam a tortagyilkos, leszúrtam őt, a csokisat, és háromszorra mind befaltam – egyszerre, mondják, sok is az.” (KISS 2011: 13) Azonban ami számomra megdöbbenő, hogy hogyan fér meg a tortagyilkos szó egy gyerekvers soraiban?!

A kérdésre a választ a felmérésem során megíratott fogalmazásokból kaptam, ugyanis *A születésnap tortám emlékezései* cím alatt több tanuló is a torta szemszögéből írta le az ünnepség eseményeit, részletezve a torta felvágásának menetét. Érdekesebbnél érdekesebb megoldások születtek: „Nem láttam semmit a hűtőből, de hallottam valamit. Sokan ordítottak és játszottak. – Fogócskázzunk! – mondta az egyik. Persze ti fogócskáztok, én meg halálra fagyok. – Nemsokára torta! – ordította a készítőm. Éljen, ez az én időm, mostmár csodálhatnak. Kivettek a hűtőből és belémszúrtak egy gyertyát. – Torta, éljen! – örültek a gyerekek. – Együnk! – mondták. Mi? Neee, engem nem kell megenni. Későn szóltam és különben sem hallották. Összerágtak és otthagytak a konyhaasztalon.” Fontosnak tartom kiemelni az ordítás szót ebből a részletből. A tanuló a gyerekek játékát is és az édesanya jelzését is az ordítás szóval írja le. Vajon miért nem alkalmazza az ordít szó különféle szinonimáit a fogalmazás írása során? Kétféle lehetőség van ennek a kérdésnek a megválaszolására, az egyik a szegényes szókincs, s ezáltal a hiányos a kifejezőkészség, a másik pedig a gyerekben uralkodó feszültség, amely csakis az ilyen erős érzelmi töltetű szavak használata kapcsán tükröződik vissza az írásban. Ezen túl egy érdekes kettősség is tapasztalható a sorok között, ugyanis egyik pillanatban még a torta vágyakozásairól olvashatunk, arról ahogyan áhítozik azután, hogy őt csodálják, míg a másik pillanatban már azt hangsúlyozza a diák, hogy belé szúrtak egy gyertyát. A tanuló itt sem törekszik a finomabb leírások alkalmazására, hanem mintegy átérezve a tortába nyilalló fájdalmat veti papírra az érzéseit.

Egy másik tanuló fogalmazásában újabb érdekességre bukkantam: „... erre aztán mindenki bejött az ebédlőbe és körém ültek. A szülinapos anyukája meggyújtotta a gyertyákat. Ezután jött a nagy pillanat, felvágtak. A gyerekeknek nagyon ízlettem. Sajnos többet nem tudok mesélni, mert megették a szemem.” Ebben az idézetben teljesen más érzelmek uralkodnak mint az előzőben. Itt érezhető a szertartásosság, hogy a szülinapi torta központi szerepe mennyire hangsúlyos, hogy minden pici részletre mennyire ügyel a szerző. Szinte rítussá nővi ki magát a felvágás pillanata és a torta elfogyasztásának folyamata. Azonban a végére egy csattanót tartogat a tanuló az olvasó számára, a torta szemének az eltűnését, ami mintegy kameraként rögzítette és közvetítette számunkra, kívülállók számára az eseményeket.

A harmadik idézet a másodikkal rokon szemléletű, azonban mégis más: „Amikor anyukája bevitt a szobába a sok gyerek közé, el nem tudtam képzelni, mi lesz itt velem. Szerencsére nem fájt, amikor felvágtak, vagy amikor rágtak. Nagyon tetszettem nekik. A maradék egy szeletemet még nem ette meg senki, így hát bírtam nézni, hogy játszanak és ez boldogsággal töltött el.” A kezdeti félelmet követően, amely leginkább a műtetre váró beteg szorongásához hasonlítható, a szöveg végén az örülök, hogy örömet szerezhettem szemlélet bújjik meg a sorok között. Hiszen a passzív külső megfigyelő, a maradék egy szelet által látottak töltik meg érzelmekkel a szöveget, okoznak neki boldogságot, azaz boldog perceket.

Úgy az általam használt gyerekkönyvek, mind a tanulók fogalmazásainak elemzését alapul véve megállapítható, hogy a születésnap tortára minden esetben mint médiumra tekintünk s ezen megállapítás úgy vélem, hogy nem is vitatható, hiszen az ünnepség központi eseménye a felvágás pillanata, amely elkerülhetetlen, ugyanis amennyiben valamilyen oknál fogva ez kimarad, attól a pillanattól kezdve már nem is születésnap a születésnap. A megállapításaimat alátámasztja Kiss Ottó: *Iván öt* című verse is, mely szerint: „Ma pont öt éves lettem én, tortát ehettem, s ettem én, finom, bírom. Jövőre meg már hat leszek, megint ilyenkor azt eszek, kapok hatot gyertyából is, és fújhatok, akár a mérges dúvadok, a cél: a szél.” (KISS 2011: 4)

6. *A felnőtté válás mint a beavatás/beavatódás rítusa*

„Pici fiam, ne bömbölj! Nem kaphatsz a sörömből. Csak felnőttek ihassák, nincs a földön igazság. Nem a tied a kávé, hanem sajnos apádé. Két évtized kábé sacc, aztán te is kávézhatsz. Ne kattints az egérrel, ne nyúlj föl és ne érd el! Hiába, hogy épp ez hecc! Majd ha megnősz, gépezhetsz.” (VARRÓ 2011: 22)

A felnőtté válás folyamata egy igen jelentős határátlépést jelent az ember életében. Ma már szinte divattá vált a 18. születésnap széles körben történő megünneplése, hiszen ezen életkor átlépését követően már felelősségteljes felnőtté válik az ember, aki minden tettének vállalja a következményeit és lehetősége nyílik akár még a gépjárművezetési-engedély megszerzésére is, azonban mindez csak sztereotípiák. Az imént felsorolt változások csak nagy általánosságban köthetőek ezen életkorhoz, ugyanis a sokrétűség és a személyek közötti különbségek ez esetben talán még hangsúlyosabbak mint az élet más területén.

„A tradicionális kultúrákban a fiatalokat hosszú időn keresztül készítették fel arra, hogy ha eljön az ideje, saját útra tudjanak lépni, és új családot tudjanak alapítani.” (BOLDIZSÁR 2011: 336) A fiúkat a serdülőkor végén a hagyományoknak megfelelően, egy ünnepségen, a megfelelő rítus keretében férfivá avatták, a gyakorlatban ez a szóbeli információátadást jelentette, amelyre szüksége van egy férfinak, hogy letudja küzdeni a hétfejű sárkányt, ki tudja állna a reá szabott próbát, fel tudjon kapaszkodni az égisz éró fa tetejére, ahol elnyerheti a királykisasszony kezét. Ezzel szemben a lányok esetében nem volt ilyen egyszerű a dolgok menete. Elsősorban is a lányok avatása nem csoportosan, hanem egyénileg valósult meg. „Az egyéni beavatás fontos eleme volt a hagyományozódó női vonal értékrendjének, életvezetésének, életminőségének szavak nélküli átadása-átvétele.” (BOLDIZSÁR 2011: 337) A nő életfeladatai közül a legfontosabb, hogy formát adjon a formátlannak, a bonyolult helyzeteken keresztül a méhében megfogant magzatig. Ez az, ami a nőiségből ered, hogy rá mer hagyatkozni a megérzéseire, vakon bíz az ösztöneiben és néha pusztán jelenlétével képes megváltoztatni dolgokat.

Azzal tehát, hogy mára már kiment divatból a felnőtté avatás rítusa a fiataloktól vették el azt a lehetőséget, hogy a hagyományoknak megfelelő módon elsajátíthassák azt, hogy a gyökereik honnan erednek és az életük merre tart, az ehhez szükséges tarisznya nem kerül a vállukra s nem kapják meg az út elején a szülői áldást. Pedig igazán nagy szükség lenne rá, ugyanis a mai kor gyermeke számára is legalább akkora talány az új élet kezdete, mint a

régebbi korok gyermekének volt. Az, hogy milyen módon lehet elhagyni a szülői házat, hogy álljon az ember a saját lábára, hogyan tud majd önálló személyiséggé formálódni mind-mind olyan kérdések, amelyek megválaszolását a mai fiatalság is az idősebb nemzedéktől várja/várná el. Ugyanis ezek azok a sztereotípiák, amelyek elsajátítása biztonságot nyújt olyan tekintetben, hogy a felmerülő kérdésekben, a legváratlanabb helyzetekben majd előbukkanjanak azok a segítők, akik a mesebeli aranyhalhoz hasonlóan megmutatják majd a helyes utat, megválaszolják a kérdéseinket vagy teljesítik három kívánságunkat. Ilyen módon lehet megismerni a megküzdés valódi jelentését és megtapasztalni azt, hogy bizony vannak olyan esetek is amelyekben elsőre rosszul döntöttünk, hogy hogyan tudjuk ballépést helyrehozni, kijavítani annak érdekében, hogy az életünk egy izgalmas „vándorút” legyen ténfergés helyett.

Az óratartásaim során én Berg Judit: *Lengemesék* című kötetének *Tavaszi a Nádtengeren* fejezetéből a *Buzogányünnep* című részt vittem el a tanulóknak. A szöveg a lengék felnőtté avatását írja le, melyet én a gyerekeknek mint egy mindennapinak semmiképpen sem nevezhető születésnap buli leírását vezettem fel. A szöveg szerint a lenge ifjancok avatása a tavasz legnagyobb ünnepét jelentette, ezzel is hangsúlyozva a felnőtté válás fontosságát. „A bebarantult hajú ifjancok ünnepi ruhában vonulnak végig az éljenző tömeg előtt, hogy átvegyék Sulyom királytól felnőtté válásuk jelvényeit: a buzogányt, az íjat és a nyílveoszket, valamint a kantárszárat, amivel jövőre hatásmadarukat irányíthatják.” (BERG 2013: 57-58) Az átvett jelvényeket azonban még az ünnepség keretében ki is kellett próbálniuk az ifjú lengéknek, ugyanis először buzogányukkal célba kellett dobniuk, majd az íjazás következett és végül a rigóroptetés zárta a próbatételek sorozatát. A sikeres avatást fergeteges mulatság követte, ahol a Nádtenger kedvenc zenekara, a Bambusz banda szolgált a talpalávalót. Harapnivalót a békaderbik számára felépített stadion körül megtalálható sátrakban lehetett vásárolni, azonban moszatos lángosért például 10 percig kellett sorban állni. Azaz a beavatás, amely egyben a születésnap és a felnőtté válás ünnepe egyáltalán nem az ünnepség megszokott menete szerint zajlott. A szövegben lezajló események nem a megszokott sztereotípiák bevonásával, felsorakoztatásával vagy egymás mellé állításával valósultak meg, hanem éppen ezzel szembeszegülve, úgymond sztereotípiatörést elkövetve zajlottak le.

Érdekesnek találtam, hogy a tanulók számára ez nem okozott zavart mindaddig, míg meg nem kértem őket, hogy hasonlítsuk össze a két ünnepséget, a hagyományos szülinapi bulit ezzel a rendkívüli eseménnyel. Akkor kezdték el keresni a szövegben a

sztereotípiákat, amelyeket hosszas keresgélés után sem találtak meg. Mint szöveg izgalmasnak találták, s nagyon szépen válaszoltak az általam feltett kérdésekre, de akkor kissé meghökkentek, amikor azt kezdtük elemezni, hogy a maga módján ez is valamiféle születésnap. Itt is megmutatkozott az a tény, hogy a hirtelen és a nem várt helyzetekben a sztereotípiák eszköztárát hívjuk segítségül s ha nem leljük őket, akkor érthetlenné válik számunkra a kialakult helyzet.

Világossá vált számomra a diákok reakcióit figyelve, hogy nem igazán találkoztak még posztmodern szövegekkel, meglepetésként hatottak rájuk a sztereotípiatörések, pedig mindettől eltekintve nagyon szépen fel tudtam velük dolgozni az órai anyagot. Ebből arra következtetek, hogy a tanulók nyitottak az új és a más iránt, csak meg kell teremteni számukra a lehetőséget a bennük rejlő kreativitás kibontakoztatására.

7. *Sztereotípiák a drámapedagógiai játékokban*

Napjainkban az érzelmeken alapuló nevelés kap mindinkább főszerepet a korábbiakban alkalmazott poroszos módszerrel szemben. A jó tanár-diák kapcsolat rendkívüli mértékben befolyásolja az oktatás és nevelés hatékonyságát és eredményességét. Ahhoz, hogy a tanítási folyamat során kellemes légkör uralkodjon az osztályban a pedagógusnak kulcsszerepe van, mégpedig leginkább a gyerekek egy közösséggé kovácsolásában. A gyermeki kreativitás kibontakoztatásának elengedhetetlen feltétele ezen légkör megteremtése, ugyanis ilyen körülmények között sokkal inkább megtanulják a tanulók az egymás közötti különbségek tolerálásának hatékony módszereit és lehetőségeit. A tanulóknál nagyon fontos az alapvető érzelmi alapkészségek kialakítása mint amilyenek a kapcsolatteremtés, a határozott fellépés, a hatékony együttműködés és a konfliktusmegoldó képesség. A különféle drámapedagógiai tevékenységek éppen ezt a célt szolgálják, ugyanis játék közben fejlődik a gyerekek személyisége is. A játék gyakorlatilag az önnevelés eszközévé válik, mely által megerősödnek a diákok közötti szociális kapcsolatok, valamint fejlődik a problémamegoldó képességük, a konfliktuskezelési képességük, a viselkedésük és az empátiás készségük. (BAJI-GÁL 2006: 3-5)

A „játszva tanulás” módszere megfelelő alapot teremt a tudás és a tapasztalatok megszerzéséhez. A sztereotípiák ez esetben is nagy teret hódítanak maguknak, ugyanis a spontán megfigyelések alapján szerzett tapasztalatok, a jól bevált módszerek, amelyek végül sztereotípiákká válnak a spontán játékokban is előfordulnak és nagy sikerrel alkalmazhatók. A drámapedagógiai játékok többségében szükségesek is a már előzetesen begyűjtött tapasztalatok, a kialakult sztereotípiák, ugyanis a különféle helyzetekben való megnyilvánulásaink, a reakcióink többsége spontán, azonban egy már megszerzett és tanult mintán alapul.

A páros, illetve csoportos foglalkozások során a tanulóknak a non verbális kommunikáció és a gesztikuláció eszköztárához kell nyúlniuk. A különféle helyzetek kialakítása és a karakterek megformálása komoly feladatként teszi próbára a diákok kreativitását. A hirtelen helyzetekben, a gyors válaszokban könnyedén felfedezhetőek a sztereotip megoldások. Amennyiben valamilyen állat bőrébe kell bújni, abban az esetben az állat legfőbb karakterisztikáira kerül a fő hangsúly, a legjellegzetesebb ismertetőjegyeit mutatjuk be, illetve a hangjának utánzásával tudjuk elérni azt, hogy a nézők vagy a hallgatóság rájöjjön a megoldásra. Eme sztereotípiák sora a korábbiakban szerzett

tapasztalatokból ered. A különféle esetek, helyzetek és helyszínek bemutatása hasonló módon az ott fellelhető sztereotípiák által válnak felismerhetővé.

Összegzésként elmondható, hogy a drámapedagógiai játékok során, valamint a különféle irodalmi szövegek drámapedagógiai szempontból való feldolgozásánál válnak igazán szükségessé a már korábban megszerzett sztereotípiák, ugyanis a mesék, versek, kiszámolók már a koragyermekkortól kezdve biztosítják a gyerekeknek a mintákat, amelyek mélyen bevésődnek a tudatukban s amelyekre jokerként lehet számítani a legváratlanabb helyzetekben is.

8. A fogalmazástanítás hogyanja s mikéntje

A beszéd és az írás által nem csak kapcsolatot tartunk a világgal, az emberekkel, a környezetünkkel, hanem információkat szerzünk, általa nyilvánítjuk ki magunkat, közöljük önmagunkkal és a környezetünkkel a gondolatainkat, az érzéseinket, az akaratunkat és a véleményünket. Tehát aki saját maga számára sem tudja igazán megfogalmazni a gondolatait, nem tudja keretbe foglalni a mondanivalóját, az sem önmaga, sem mások számára nem lesz világos és érthető, azaz nem lesz közérthető. A nyelvünk alappillére a gondolkodás, ezért van az, hogy a beszédképesség fejlettsége szoros összefüggésben áll a személyiségünk fejlettségével, akár a közlés, akár a megértés oldaláról közelítünk felé. A nyelvművelés, a helyes nyelvhasználatra való nevelés, a beszédképesség fejlesztés tehát egyben jelenti a személyiségformálását és a nevelést is. (MAGASSY 1978)

„A fogalmazástanítás célja tanítványainkat a tartalmas, helyes és stílusos beszédre megtanítani.” (MAGASSY 1978: 15) A szóbeli és az írásbeli fogalmazást párhuzamosan kell oktatni és fejleszteni, hiszen ily módon kölcsönösen erősítik egymást. Nagyon fontos az, legyen szó akár szóbeli, akár írásbeli fogalmazásról is, hogy minden esetben helyes tartalommal legyen felruházva, amely át tudja adni az előre elgondolt közölnivalónkat, valamint annak a célnak is megfeleljen, amely miatt egyáltalán elhangzik vagy megíródik a szöveg, és végül, de nem utolsó sorban érthetővé és kódolhatóvá váljon a közeg számára, valamint az adott szituációnak stílusában megfeleljen. Éppen ezért nagyon nagy hangsúlyt kell fektetni a kifejezőképesség fejlesztésére, azonban ezen képesség fejlesztése csak a gyakorlás/gyakoroltatás útján valósulhat meg, amihez viszont a legfontosabb a jó motiváció kialakítása. Azonban ha végiggondoljuk a fogalmazási műveletek sorozatát, akkor egyértelművé válik, hogy minden egyes szakaszában kiemelten jelentős a motiváció. A fogalmazási műveletek a következők: témakiválasztás, témakijelölés, anyaggyűjtés, szerkesztés (vázlat, vázlatlehetőségek), kidolgozás, ellenőrzés, javítás.

8.1. A fogalmazási műveletek

A téma kiválasztása és kijelölése az első, de egyben meghatározó lépése a fogalmazásnak, ugyanis mi motiválhatná jobban a tanulót, mint hogy legyen miről írnia, azaz a téma, s a téma közel álljon hozzá, érdekelje és legyen róla véleménye, amit ki is nyilvánít/le is ír. Ezért fontos, hogy olyan címet válasszon a pedagógus, amely tetszik a tanulók számára, illetve adjon több cím közül választási lehetőséget, hogy érezzék a

szabadságot, pontosabban azt, hogy szabadon választhatják ki, hogy miről írnak majd, és harmadik lehetőségként választhat a tanár olyan címet, amely alatt viszont arról írnak a tanulók, amit számukra jelent az adott szó, például *A csend*. A cím kiválasztása egy nagyon fontos kérdés, s nagyon sok pedagógus használja minden évben ugyanazokat a címeket, ugyanazokat a sztereotípiákat. Ettől persze a tanulók kedvetlenek lesznek, s csak azért hogy írjanak valamit különféle sztereotípiákat, jól bevált szóvirágokat sorakoztatnak egymás mellé s ezáltal teljesítik az órai feladatot. Azonban nem ez a cél, hanem ezzel a módszerrel ellentétben éppen az a cél, hogy a tanulóknak felébredjen a közlési vágy, és hogy igényes munkákat adjanak ki a kezükből. Ahhoz, hogy ezt elérjük ismételten a motiváció a legfontosabb lépés, amely lehet egy jó szöveg, egy film- vagy rajzfilmrészlet, esetleg egy jó kép, mindenesetre valami olyan eszköz kell, hogy legyen, amely nem hétköznapi, nem szokványos, amelyik kilép és mer kilépni a keretből. A saját felmérésem során mindhárom óravázlatba Berg Judit: *Lengemesék – Tavasz* című kötetének egy kis részletét, a *Buzogányünnep* című szöveget alkalmaztam mint motivációt a születésnap témakörét körüljáró találós kérdések mellett. A tanulók nagyon élvezték a mindennapnak semmiképpen sem nevezhető szöveget, amely a lengék felnőtté avatását, a beavatás rítusát meséli el. Ugyanis ez is egyfajta születésnap ünnep, amelyben nincs tortavágás és nincs ajándékbontás, nincs benne sztereotípiák sorozata és éppen emiatt is esett erre a szövegre a választásom. S meggyőződhettem arról, hogy a tanulók mennyire jól megértették s átértékelték a szöveg hangulatát és mondanivalóját, habár több pedagógus is jelezte, hogy túl nehéz szöveget választottam motivációként. A szöveg nem volt sem túl nehéz, sem túl bonyolult, egyszerűen csak eltért a megszokottól, egyszóval új volt és más. Viszont a fogalmazások bizonyítják, hogy jó célt szolgált.

Az anyaggyűjtés szakasza, különösen az alsós tagozatokban még a pedagógus segítségével történik. Néhány kérdés nagy segítséget nyújt a tanulóknak az önálló gondolataik, ötleteik összegyűjtésében, rendszerezésében. Az anyaggyűjtés az emlékeik, a megfigyeléseik, az olvasmányaik és a képzeletük alapján történhet. Ehhez a szakaszhoz szorosan kapcsolódik a szerkesztés fázisa, azaz a vázlat vagy vázlatlehetőség kidolgozása. Hiszen ily módon máris világossá válik a tanulók számára, hogy hogyan szeretnék felvezetni a cím által meghatározott témát, mely részét szeretnék kifejteni bővebben és hogyan szeretnék lezárni majd a gondolatmenetet.

A kidolgozás folyamata „az ember legtermészetesebb igényének ad lehetőséget a kibontakozásra, hogy élete, munkája során támadt gondolatait, érzelmeit másokkal

közölhesse.” (KERÉKGYÁRTÓ 1961: 3) A közléshez azonban minden esetben legalább két ember kell, szóbeli kommunikáció esetén a beszélő és a hallgató, írásbeli kommunikáció esetén pedig az író és az olvasó. Tehát a kidolgozás folyamata az írásbeli fogalmazás esetében a megírás folyamatát jelenti. Erre a tanulóknak megfelelő körülményeket kell biztosítani, azaz kellő mennyiségű időt és csöndöt a teremben. A diákokban ki kell alakítani a kiritikus gondolkodásra való igényt is, hogy a saját papírra vetett gondolataikat visszaolvasva valóban azt írták-e le, amit abban a pillanatban gondoltak, megfelelő szavakat használtak-e, vagy esetleg az adott szó egy másik szinonimája jobban tükrözné az érzéseit, világosabban visszaadná a mondandóját. Ösztönözni kell a tanulókat a kiritikus gondolkodás alkalmazására az ellenőrzés folyamatában.

Az ellenőrzés és a javítás a záró szakaszt képezi a fogalmazásíratás folyamatának. Az ellenőrzés folyamatában a tanulók a saját írásaikat olvassák újra, gondolják át megegyszer, nézik át a helyesírást, még mielőtt átadnák a tanítónak/pedagógusnak. Amit nagyon fontos kihangsúlyozni, hogy a fogalmazások nem kategorizálhatók olyképpen, hogy jók vagy rosszak. A fogalmazások minden esetben egyéni megoldásokat tartalmaznak, személyiségjegyeket tükröznek vissza, s mindegyik a maga módján más. A hibák a kifejezések helytelen használatában, a helyesírásban valamint a nem megfelelő szórend alkalmazásában fedezhetők fel.

8.2. Az írásbeli fogalmazások tagolása

A fogalmazás események és történések megfogalmazása, amelyek időrendben követik egymást. Három nagy egységre tagoljuk: a bevezetésre, a tárgyalásra és a befejezésre.

A fogalmazás bevezetésében megnevezzük a történet helyszínét, az időpontot és a szereplőket. A bevezetésben utalhatunk a történet előzményeire. A bevezetés terjedelme általában rövid és mindig új bekezdésbe írjuk.

A tárgyalásban leírjuk az egymást követő eseményeket, úgy ahogy időrendben követik egymást. Ez a leghosszabb és legterjedelmesebb rész, valamint ezt is mindig új bekezdésbe írjuk. A fogalmazás tárgyalásában új bekezdést nyitunk akkor is, ha megváltozik a helyszín, ha a történet más időben folytatódik, ha fordulat következik be a cselekményben, vagy új szereplő jelenik meg a történetben.

A fogalmazás befejezésében: összefoglaljuk a cselekményt, megfogalmazzuk a történet tanulságait. Az író az érzelmeit, véleményét, tanácsait mondja el. A befejezés terjedelme általában rövid és mindig új bekezdésbe írjuk.

A fogalmazásíratás során szinte minden általam bejárt osztályban erről hármas tagolásról tanultak a tanulók. A fogalmazások szinte mindegyikében meg is találtam az imént említett hármasságot. Azonban amit hiányoltam, hogy a fő részben egyetlen egy fogalmazásban sem találtam belső tagolást, azaz a tanulók nagy mértékben ragaszkodnak ugyancsak a sztereotípiához, amit ebben az esetben a három új bekezdés jelent.

Tóth Beatrix gondolatait idézve: „Összegzésként elmondhatjuk, hogy az írásbeli szövegalkotás elősegíti a tananyag mélyebb megértését; pozitívan hat a kommunikációs kompetenciák, valamint a kognitív képességek s ezen belül a magasabb rendű gondolkodási folyamatok fejlődésére. Véték tehát hosszú éveken át kihasználatlanul hagyni ezeket a lehetőségeket.” (<http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=15>)

9. A felmérés módja és az eredmények ismertetése

Kutatásom során a sztereotípiákat és a sztereotip jelenségeket vizsgáltam a mai gyerekkönyvekben. Az egyéni kutatásaim során a témával kapcsolatos szakirodalmat térképeztem fel s alkalmaztam a dolgozat elméleti részének a megfogalmazásakor, valamint a mai gyerekkönyvek szövegeit és illusztrációit vettem górcső alá. Kiemelten fontos kérdésként kezeltem, hogy vajon a gyerekkönyvek illusztrátorai s ezzel együtt az illusztrációira mennyire hatottak/hatnak a sztereotípiák, ugyanis ezen rajzok az olvasóra is igen mély benyomást tesznek. S megállapítható, hogy a gyerekkönyv illusztrációk hemzsegnek a sztereotípiáktól, ezért gyakorolnak igen intenzív hatást magára az olvasóra, az olvasó képzeletvilágára is. A másik vizsgálódási területem szintén az illusztrációkhoz kapcsolható, ugyanis Darvasi László *A 3 emeletes mesekönyv* című szövegeiben igen sok esetben használja az író az illusztrációt nemcsak a szöveg kiegészítéseként, hanem a szöveg részeként is. Hogyan alkalmazhatná eme frappáns megoldást a szerző, ha az olvasók többségében az adott rajz/kép/illusztráció nem hasonló gondolatokat ébresztene, nem hasonló értelmet tükrözne?! Vajon ez esetben a szöveg képezi a képet vagy a kép a szöveget?! Mindkét kérdésre igen a válasz, s a magyarázata pedig a kialakult sztereotípiák alkalmazása/alkalmazhatósága lenne.

Emellett a munkám gyakorlati részét a tanulókkal történő fogalmazásíratás jelentette. Három óravázlat elkészítését követően látogattam el Vajdaság három általános iskolájába, melyek az adai Cseh Károly Általános Iskola, az óbecsei Samu Mihály Általános Iskola és a péterrévei Samu Mihály Általános Iskolák voltak. A harmadikos és negyedikes tanulóknak tartottam meg az órákat, azaz közel 250 kisdíák bevonásával végeztem el a kutatást. Mindhárom óra a születésnap témája köré volt építve, s arra voltam kíváncsi, hogy a tanulók mennyire ragaszkodnak a már számukra is jól ismert sztereotípiákhoz az őket érintő témában.

Az első óra megtartása során *A nyuszi születésnapja* címre írták meg a diákok a fogalmazásaikat. Ez esetben a húsvét és a születésnap jellegzetességeinek vizsgálatára nyílt lehetőségem a leíró fogalmazások nyomán. Egyes tanulók azonos jelenségeként kezelték a nyuszi születésnapját és a húsvétot, ezekben a húsvét sztereotípiái benne szerepelnek: „a kis nyuszi pedig hímezte a tojásokat”, „a nyuszi a fészekben tartotta a születésnapját”, „ez a szülinap húsvétkor történt”, „felvágta a répatortát”, „lesz a születésnapján répatorta és tojáskereső verseny”, „elkezdte írni a répa meghívókat”, „a meghívója tojás alakú, a tortája

pedig nyúl forma” stb. Érdekesnek találtam továbbá, hogy vannak fogalmazások, amelyekben a nyuszinak emberbarátai vannak és vannak, amelyekben kizárólag állatokkal barátkozik, például: Katicával, a katicabogárral; Pitypanggal, a nyuszival; Ugri-bugrival, a tücsökkel és Imivel, az imádkozósáskával. A sztereotípiák sok esetben előbukkantak a nyuszi elnevezése során is, ugyanis többen ragaszkodva a már megszokottakhoz Tapsinak, Tapsifülesnek, Ugrinak, Nyuszkónak, Muszkónak nevezték el a történet főhősét, míg mások Dönciként, Pinkiként, Pöttyösként, Csipkésként hívták az ő nyuszijukat. A fent leírtak alátámasztása érdekében négy fogalmazást csatoltam a dolgozatomhoz, melyek a 4-es, az 5-ös és a 6-os mellékletben találhatóak.

A második óra megtartásának alkalmával a tanulók *A születésnap tortám emlékezései* cím alatt a saját születésnapjuk megünnepléséről írtak. Ezek a fogalmazások cselekményen alapultak s nagyon érdekes megoldások születtek. A legtöbben a születésnap megünneplésének szokásos menetét írták le, azonban néhányan a torta helyébe képzeltek magukat és úgymond egy külső megfigyelő szemszögéből írtak a buliról. Ezekben a fogalmazásokban elemezhetővé vált a család, mint intézmény és a családban uralkodó hierarchia kérdése is. Mindattól eltekintve, hogy mindenhol a család megváltozott fogalmáról beszélnek, a tanulók írásaiból nem ez tükröződik ki, ugyanis a legtöbben arról is írnak, hogy az anyukájuk hozza be a tortát, az apukájuk segít a lufik felfújásában és a lakás kidíszítésében, azaz hangsúlyos szerepet kap az írásokban maga a család intézménye. A fent leírtak alátámasztása érdekében négy fogalmazást csatoltam a dolgozatomhoz, melyek a 7-es, a 8-as és a 9-es mellékletben találhatóak.

A harmadik óra során a tanulóknak születésnap meghívót kellett készíteni, azonban nem szokványos módon, hanem a *Meghívó a barátod születésnapjára* cím alatt. Két szakaszból állt a feladat megvalósítása, az első részben meg kellett fogalmazni a meghívó szövegét, míg a második szakaszban meg kellett tervezni a születésnap meghívó arculatát olyképpen, hogy az a barát stílusát és személyiségét tükrözze. Kezdetben zavaró volt a tanulók számára, hogy más nevében kell elkészíteni magát a meghívót, azonban rövid magyarázat után érthetővé vált számukra a feladat. Az elkészített meghívók sok érdekességet rejtettek magukban: elsősorban többen, eltekintve az órai utasítástól, a nyomtatott meghívók mintájára írták meg a meghívó szövegét (címezett, helyszín, időpont, ünnepelt) egy szépen megfogalmazott mondat helyett. Ez esetben határozottan eltérő megoldásokat alkalmaztak a fiúk és a lányok, az eltérések az arculatban, a színvilágban és a stílusban mutatkoztak meg leginkább. Az arculat megtervezése és elkészítése során

megjelentek a születésnap sztereotípiái, amelyek a torta, a party sapkák, a lufik és az ajándékok visszatérő motívumként történő felsorakoztatásában voltak fellelhetők. Azonban érdekesnek találtam még, hogy a szülinap sztereotípiái mellett előfordultak a napos égbolt, a virágok, a tavaszi rét és a természet jellegzetességei egyaránt. A fent leírtak alátámasztása érdekében négy meghívót is csatoltam a dolgozatomhoz, melyek a 10-es, a 11-es és a 12-es mellékletben találhatóak.

10. Véggövetkeztetések

A sztereotípiák sokféle elméleti megközelítése lehetséges. Az első fejezetben részletezem is magát a sztereotípi fogalmát, a komparatiztikát és az imagológiát, tehát azokat a fogalmakat, amelyeket a mesterdolgozatom megírásához vizsgáltam a mai gyermekkönyvekben, illetve a tanulók által megírt fogalmazásokban. Fontosnak véltem egy rövid felvezetésként az irodalomtudomány és a gyermekirodalom témaköreit is érinteni. Az imagológiai kutatásokhoz Lackfi János: *Milyenek a magyarok?* és a *Milyenek még a magyarok?* szövegeire támaszkodtam, az általam elemzett gyermekkönyvek mellett. S megállapítottam, hogy a magyarok jellegzetességei, azaz a magyar nemzetkarakterisztikai jegyek fellelhetőek úgy a Lackfi szövegek mellé jól párosuló karikatúraszerű illusztrációkban, mint a gyermekkönyvek képvilágában is.

A gyermeki tudatban kialakuló, beépülő sztereotípiák már a születés pillanatától körülvesznek bennünket és hatnak ránk, a tudatunkra. Ezáltal tanuljuk meg a különféle helyzetek lereagálásának a módjait, a viselkedésünk ezek a látott, tapasztalt minták által formálódik és a későbbiekben, a váratlan helyzetekben a már kialakult eszköztár mint egy tarisznya ott lapul majd a vállunkon, hogy bármelyik pillanatban elő lehessen venni, használni lehessen. Ezeket a tanult sztereotípiákat alkalmazzuk a drámapedagógiai játékok során, amikor is valamilyen szituációban kell helyt állni vagy valaki bőrébe kell belebújni.

A születésnap megünneplésének szokásait vizsgáltam a tanulókkal íratott fogalmazásokban. Három cím három féle fogalmazáscsoport született a felmérés eredményeként. Az első csoporttal *A nyuszi születésnapja* cím alatt íratott fogalmazást, amely lehetőséget biztosított a húsvét és a születésnap sztereotípiáinak elemzésére. A második iskolában *A születésnapi tortám emlékezései* címre kellett megírni a fogalmazásokat, amelyekben a születésnap sztereotípiái voltak fellelhetőek. Míg a harmadik cím a *Meghívó a barátod születésnapjára* volt, ezen órák keretében meghívót kellett a tanulóknak készíteni a barátjuk nevében. A meghívó szövegének megfogalmazása mellett rajzolni és festeni is kellett, ugyanis a meghívó arculatát is az ő feladatuk volt megtervezni.

A fogalmazások javítása és elemzése során megállapíthatóvá vált, hogy a születésnap sztereotípiái igen nagy mértékben fellelhetőek a tanulók írásaiban. A média a gyermeki tudatra, a tanulók igényeinek a formálására igen nagy hatást gyakorol, ez megfigyelhetővé

vált a tort kinézetének leírásaiból vagy a rá kerülő figurákból, illetve a születésnap helyszínének kiválasztásából. Míg régebben általában az ünnepelt otthona biztosította a helyszínt a születésnap megtartására, addig most leginkább játszóházat vagy termet bérelnek az ünnepség lebonyolítására, ez is kiderült az elemzett írások többségéből. S ami számomra meglepetésszerűen hatott, az az ideális családi kép, amely a fogalmazásokból visszatükröződött. Míg mindenfelől azt halljuk, hogy milyen magas a válások száma évente, valamint hogy hány gyerek nő fel csonkacsaládban, ezzel szemben az írások ennek szöges ellentétét bizonyítják. Eme problematika megválaszolására kétféle megoldás létezik: az egyik, hogy a gyerekek az általuk ideálisnak vélt családi viszonyokról írtak, amelyre mindenki vágyik, a másik lehetőség viszont az, hogy az irodalmi szövegekben, amelyekről tanulnak az iskolában vagy amit olvasnak is egy ilyen ideologizált család képe köszön vissza s ők is, a saját írásukat visszaolvasva ezt tartják jónak. Ugyanis a legtöbb gyereknek nem posztmodern szövegeket olvasnak fel esti mese gyanánt, hanem például Marika történeteiből szemezgetnek a szülők s így módon a gyerekek ezen a szövegeken keresztül ismeri meg az „ideális” világot.

Az elméleti és gyakorlati kutatás témaköreit eme dolgozat keretében eddig terjesztettem ki, hagyva több nyitott kérdést a további kutatásokhoz iránymutatónak, ugyanis a fentiekben vázolt problémák egy lehetséges kiindulási alapnak tekinthetőek, amely a további kutatási irányokat megalapozhatja.

„Jegyezzük meg: szerencsére. Az élet nem tudja, hogy mikor lesz Művészetté, és nem is kell tudnia. Ha tudná, biztosan elrontana valamit.” (DARVASI 2013: 63)

Felhasznált irodalom

Kiadások:

1. BERG Judit 2013. *Lengemesék – Tavasz a Nádtengeren*. Nők Lapja Műhely, Budapest.
2. DARVASI László 2013. *A Háromemeletes Mesekönyv*. Magvető Kiadó, Budapest.
3. KISS Ottó 2011. *Régi kincsek*. Móra Könyvkiadó, Budapest.
4. KISS Ottó 2013. *Szusi apó erdőt jár*. Móra Könyvkiadó, Budapest.
5. LACKFI János *Milyenek a magyarok?*. Helikon Kiadó, Budapest.
6. LACKFI János 2013. *Milyenek MÉG a magyarok?*. Helikon Kiadó, Budapest.
7. TARI István 2000. *Darazsakkal barátkozom!* Forum Könyvkiadó, Újvidék.
8. VARRÓ Dániel 2011. *Akinek a foga kijött*. Manó Könyvek Kiadó Kft., Budapest.
9. VARRÓ Dániel 2011. *Akinek a lába hatos*. Manó Könyvek Kiadó Kft., Budapest.

Irodalom:

1. Allport, G. W. 1999. *Az előítélet*. Osiris Kiadó, Budapest.
2. BAJI-GÁL Ferencné 2006. *Drámapedagógia alkalmazása*. Pedellus Tankönyvkiadó, Debrecen.
3. BAKÓ Boglárka, PAPP Richárd, SZARKA László (szerk.) 2006. *Mindennapi előítéletek – Társadalmi távolságok és etnikai sztereotípiák*. Balassi Kiadó, Budapest.
4. BOLDIZSÁR Ildikó 2011. *Meseterápia*. Magvető Kiadó, Budapest.
5. BOLDIZSÁR Ildikó 2013. *Mesekalauz úton lévőknek – Életfordulók meséi*. Magvető Kiadó, Budapest.
6. BÓKAY Antal 2006. *Bevezetés az irodalomtudományba*. Osiris Kiadó, Budapest.
7. BÓKAY Antal, VILCSEK Béla, SZAMOSI Gertrúd, SÁRI László 2002. *A posztmodern irodalomtudomány kialakulása*. Osiris Kiadó, Budapest.
8. FRIED István 2012. *Bevezetés az összehasonlító irodalomtudományba*. Lucidus Kiadó, Budapest.

9. HÓZSA Éva 2011. *A hiány sztereotípiái a huszadik század kilencvenes éveinek vajdasági magyar irodalmában és a szabadkai Kosztolányi-kultuszban*. *Létünk*, 2011, 4. sz., 103–114.
10. HÓZSA Éva 2013. *Mesterségem: irodalomtanár*. Életjel Kiadó, Szabadka.
11. KÁDÁR Annamária 2012. *Mesepszichológia*. Kulcslyuk Kiadó, Budapest.
12. KERÉKGYÁRTÓ Imre 1961. *A fogalmazás tanítása*. Tankönyvkiadó Vállalt, Szeged.
13. LOSONCZ Iván 2001. *Anyanyelvi kézikönyv*. Forum Könyvkiadó, Újvidék.
14. Mahzarin, BANAJI 2003. *Rejtőzködő attitűdök és sztereotípiák*. Osiris Kiadó, Budapest.
15. MAGASSY László 1978. *A szóbeli kifejezőképesség fejlesztése az általános iskolában*. Tankönyvkiadó, Budapest.
16. SIKSZAINÉ NAGY Irma 1999. *Leíró magyar szövegtan*. Osiris Kiadó, Budapest.
17. STANKOVIĆ, Đorđe 2004. *Istorijski stereotipi i naučno znanje*. Izdavačka kuća ILIJATΩ, Beograd.
18. TAPODI Zsuzsanna Mónika 2011. *Imagológia – Egy ősi gyakorlat megújuló megközelítésben*. *Létünk*, 2011, 4. sz., 42-46.

Internetes források:

1. <http://www.irodalmiszemle.bici.sk/lapszamok/2010/2010-aprilis/688> 2014.04.14.
2. <http://mek.oszk.hu/02200/02227/html/01/119.html> 2014.05.20.
3. <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780199828340/obo-9780199828340-0086.xml> 2014.05.20.
4. <http://kgk.sze.hu/images/dokumentumok/kautzkiadvany2012/kreativ/szoke.pdf> 2014.05.20.
5. <http://magyarnarancs.hu/konyv/darvasi-laszlo-a-3-emeletes-mesekonyv-87636> 2014.05.20.
6. <http://www.forrasfolyoirat.hu/0012/lovasz.html> 2014.05.22.
7. <http://beszelo.c3.hu/cikkek/a-gyermekirodalom-nagykorusodasa> 2014.05.30.

8. <http://konyvmutatvanyosoknevelde.wordpress.com/2011/07/29/116/> 2014.05.30.
9. <http://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=15> 2014. 05.30.

MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET

ÚJVIDÉKI EGYETEM

MAGYAR TANNYELVŰ TANÍTÓKÉPZŐ KAR

SZABADKA

Óravázlat

TANTÁRGY:

Magyar nyelv

TÉMA:

A NYUSZI SZÜLETÉSNAPJA – fogalmazás

MENTOR:

DOC. DR. VUKOV RAFFAI ÉVA

PROF. DR. HÓZSA ÉVA

HALLGATÓ:

KULCSÁR SAROLTA

V. ÉVFOLYAM**SZABADKA, 2014**

<i>I. ÁLTALÁNOS ADATOK</i>	
<i>Iskola, osztály és tagozat:</i>	Samu Mihály Általános Iskola
<i>Dátum és az óra megtartásának ideje:</i>	2014. április 16.
<i>Hallgató:</i>	Kulcsár Sarolta
<i>Osztálytanító:</i>	
<i>Vezetőtanár:</i>	Doc. Dr. Vukov Raffai Éva Prof. Dr. Hózsá Éva

<i>II. ÁLTALÁNOS MÓDSZERTANI ADATOK</i>	
<i>Tantárgy:</i>	Magyar nyelv
<i>Téma:</i>	Fogalmazásírás
<i>Tanítási egység:</i>	A nyuszi születésnapja
<i>Feladatok:</i>	<p><i>Oktatási feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Hangulatkeltés - A fogalmazás megírása - Szókincsbővítés - Íráskészség fejlesztése - Önkifejezés fejlesztése <p><i>Nevelési feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Rendszerességre való nevelés

	<ul style="list-style-type: none"> - Kötelességtudatra való nevelés - Esztétikai nevelés <p><i>Funkcionális feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Fantázia fejlesztése - Kreativitás fejlesztése - Megfigyelőképesség fejlesztése - Emlézőképesség fejlesztése - Beszédkészség fejlesztése - Logikus gondolkodás fejlesztése
<i>Óratípus:</i>	Új anyagot feldolgozó óra
<i>Tan- és segédeszközök</i>	Szöveg, fehér lapok, filctollak
<i>Munkaforma:</i>	Frontális munkaforma Egyéni munkaforma
<i>Tanítási módszerek:</i>	<p>1. Verbális – textuális módszerek</p> <p>Szóbeli közlés:</p> <p>Monológ: magyarázat mesélés</p> <p>Dialogus: beszélgetés</p> <p>2. A gyerekek önálló munkája</p>
<i>Korreláció:</i>	előző ismeretek magyar nyelvből, környezet
<i>Tankönyv:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Berg Judit (2013): Lengemesék – Tavasz a Nádtengeren, Nők Lapja Műhely, Budapest
<i>Irodalom:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Czékus Géza (2005): A természetismeret- tanítás módszertana. MM.Print Nyomda, Szabadka

Tanóra helyszíne:	Tanterem
-------------------	----------

III. AZ ÓRA SZEREKZETE

1. Bevezető (előkészítő) rész (15 perc):	<ul style="list-style-type: none"> • Motiváció • Célkitűzés
2. Központi rész (15 perc):	<ul style="list-style-type: none"> • A fogalmazás megírása
3. Befejező rész (15 perc):	<ul style="list-style-type: none"> • Az órán megírt fogalmazások felolvasása és elemzése • Értékelés

IV. AZ ÓRA MENETE

Az óra részletes menete	Didaktikai és módszertani megjegyzések
--------------------------------	---

BEVEZETŐ RÉSZ (15 perc):

<p>–Sziaztok! Kedves gyerekek, a mai órán együtt fogunk dolgozni. Az én nevem Kulcsár Sarolta.</p> <p>–Egy szabályt kell betartani az óra folyamán, ami pedig a következő lenne: Ha mondani szeretnél valamit, magasba emeled a kezed s amikor szót kapsz, akkor beszélhetsz szabadon!</p> <p>–A mai órát találós kérdésekkel kezdjük! Figyelj nagyon! Azonban még mielőtt elmondanám az első találós kérdést egy önkéntes tanuló jelentkezésére lenne szükségem! XY lesz az a tanuló, aki most kimegy a terem elé, s csak akkor tér vissza, amikor hívjuk!</p>	<p>Kapcsolatfelvétel</p> <p>Frontális munkaforma, Szóbeli közlés,</p> <p>Motiváció</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma Felkészülés az órai munkára</p>
---	--

<p>–„Havat olvaszt, vizet ont, fényt áraszt, lombot ont. Mi az?” (Tavaszi) – MELLÉKLET 1</p> <p>–A táblára helyezek egy fehér lapot, hogyan ábrázolnád a helyes választ (tavaszt)? Melyek azok az elemek, amelyeknek mindenképpen rá kell kerülniük a képre, hogy a kint álló tanuló számára is egyértelmű legyen mit ábrázol a kép?</p> <p>(az első padosor minden tanulója valamit hozzárajzol a képhez) – amikor végeztek, behívjuk az ajtó előtt álló tanulót, vajon meg tudja-e fejteni a rejtélyt?!</p> <p>–Mielőtt elmondanám a második találós kérdést egy önkéntes tanuló jelentkezésére lenne szükségem! XY lesz az a tanuló, aki most kimegy a terem elé, s csak akkor tér vissza, amikor hívjuk majd!</p> <p>–„Minden esztendőben egyszer, Ünnepelnek, mert öregszel, A füledet húzzák bokáig, S kívánják: élj még sokáig!</p> <p>Mi az?” (Születésnap) – MELLÉKLET 2</p> <p>–A táblára helyezek egy fehér lapot, hogyan ábrázolnád a helyes választ (a születésnapot)? Melyek azok az elemek, amelyeknek mindenképpen rá kell kerülniük a képre, hogy a kint álló tanuló számára is egyértelmű legyen mit ábrázol a kép?</p> <p>(a második padosor minden tanulója valamit</p>	<p>Motiváció</p> <p>A tanító felolvassa a szöveget</p> <p>Kérdés-válasz módszere</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma</p> <p>Felkészülés az órai munkára</p> <p>Szükséges eszközök: fehér lap, filctollak, gyurmaragasztó</p> <p>Motiváció</p> <p>A tanító felolvassa a szöveget</p> <p>Kérdés-válasz módszere</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma</p> <p>Felkészülés az órai munkára</p>
---	---

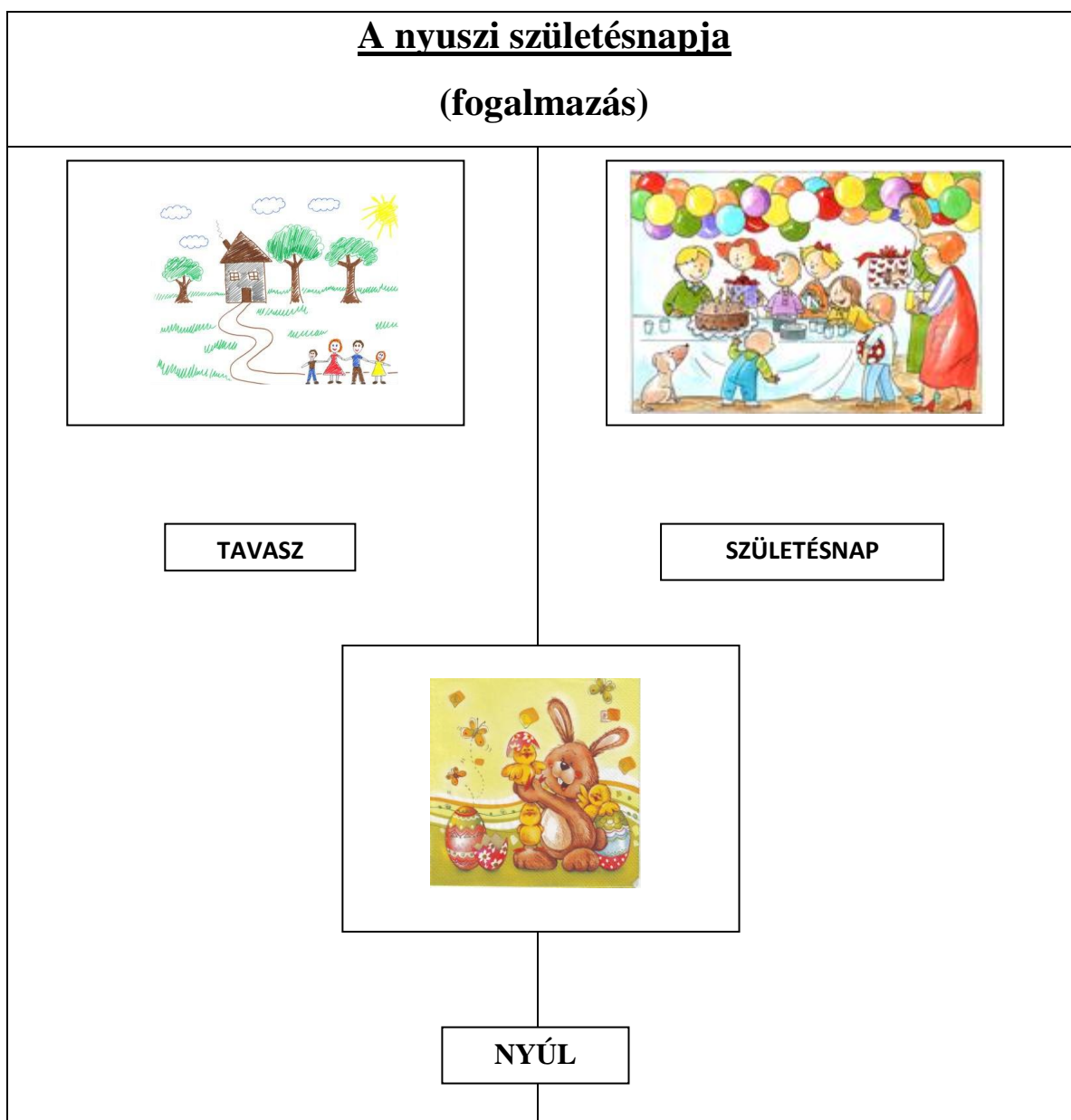
<p>hozzáradjol a képhez) – amikor végeztek, behívjuk az ajtó előtt álló tanulót, vajon meg tudja-e fejteni a rejtélyt?!</p> <p>–Ehhez a találós kérdéshez kapcsolódóan szeretnék nektek felolvasni egy meserészletet Berg Judit <i>Lengemeséből</i>, s annak is a Tavasz című kötetéből. Figyeljük meg milyen szülinapi buliról esik szó a szövegben!</p> <p><i>(Szöveg felolvasása – tanítói bemutató olvasással)</i> – MELLÉKLET 4</p> <p>–Milyen ünnepre készülnek Nádtengeren? <i>(Buzogányünnepre készülnek.)</i></p> <p>–A bebarnult hajú ifjancok milyen jelvényeket vehetnek át Sulyom királytól? <i>(Buzogányt, újat, nyílveszőt és kantárszárat.)</i></p> <p>–Mi volt az ünnepség legizgalmasabb pillanata? <i>(A rigóróptetés volt a legizgalmasabb pillanat.)</i></p> <p>–Mi követte az avatást? <i>(Egy hatalmas ünnepség követte.)</i></p> <p>–Vilkó mit tesz a hazaindulása előtt? <i>(Célbadob.)</i></p> <p>–Mit nyer? <i>(Egy zenélő dobozt.)</i></p> <p>–Kinek adja ajándékba? <i>(A nagyapjának.)</i></p> <p>–Mik a különbségek egy hagyományos és a szövegbéli szülinap között? <i>(Tanulók válasza.)</i></p>	<p>Szükséges eszközök: fehér lap, filctollak, gyurmragasztó</p> <p>Frontális munkaforma</p> <p>Indukciós szöveg</p> <p>Tanítói bemutató olvasás</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma</p> <p>Felkészülés az órai munkára</p> <p>Kérdés-válasz módszere</p> <p>Motiváció</p> <p>A tanító felolvassa a szöveget</p> <p>Kérdés-válasz módszere</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma</p> <p>Felkészülés az órai munkára</p>
--	--

<p>–Ha már eljutottunk eddig, hogy tavasz a rejtvényünk egyik megoldása, a szülinap a másik megoldása, vajon kinek a szülinapjáról lehet szó?</p> <p>–Ehhez kapcsolódóan is van egy újabb találós kérdés a tarsolyomban!</p> <p>–Egy önkéntes tanuló jelentkezésére lenne szükségem! XY lesz az a tanuló, aki most kimegy a terem elé, s csak akkor tér vissza, amikor hívjuk majd!</p> <p>–„Fülem hosszú, bundám selymes, a farkincám pöttöm.</p> <p>Húsvétkor a gyereksereg nagyon várja jöttöm. Mi az?” (Nyúl) – MELLÉKLET 3</p> <p>–A táblára helyezek egy fehér lapot, hogyan ábrázolnád a helyes választ (nyuszi)? Melyek azok az elemek, amelyeknek mindenképpen rá kell kerülniük a képre, hogy a kint álló tanuló számára is egyértelmű legyen mit ábrázol a kép?</p> <p>(a harmadik padosor minden tanulója valamit hozzárajzol a képhez) – amikor végeztek, behívjuk az ajtó előtt álló tanulókat, vajon meg tudja-e fejteni a rejtélyt?!</p> <p>–Okosak vagytok! Elárulom nektek mi a mai óránk feladata!</p> <p>–A mai órán egy fogalmazást fogtok írni, melynek a címe A nyuszi születésnapja lesz! (<i>Felírom a címet</i></p>	<p>Szükséges eszközök: fehér lap, filctollak</p> <p>Frontális munkaforma</p> <p>Frontális munkaforma</p> <p>Célkitűzés</p> <p>Frontális munka</p> <p>Az óra címének felragasztása a táblára</p>
--	---

<p><i>a táblára</i>) A fogalmazást az óra elején hallott kis találós kérdésekből ötletet merítve kell megírni, azzal, hogy te kiegészítéd majd a saját véleményeddel, egy-egy veled megtörtént eseménnyel, azzal, hogy kinek lehet most a születésnapja, s hogyan ünnepelheti meg azt stb.</p> <p>–Ne feledkezz meg arról sem, hogy a fogalmazásnak három fő része van: a bekezdés, a fő rész és a befejezés. Ügyelj a helyesíráásra!</p> <p>–Jó munkát kívánok!</p>	
KÖZPONTI RÉSZ (22 perc)	
<p>–A tanulók egyéni munkája. Fogalmazásírás.</p> <p>–Ha valakinek kérdése van, nyugodtan felteheti!</p>	<p>Frontális munkaforma</p> <p>Egyéni munka</p>
BEFEJEZŐ RÉSZ (8 perc)	
<p>–Lenne-e valaki önkéntes, aki szeretné felolvasni a fogalmazását? (<i>Önkéntes tanulók jelentkezése</i>)</p> <p>–Köszönöm szépen, nagyon jól megírtad!</p> <p>(<i>Minden önkéntes tanuló meghallgatása</i>)</p>	<p>Fogalmazások felolvasása</p> <p>Az órai munka ellenőrzése</p> <p>Az órai munka értékelése</p> <p>Rendszerességre való nevelés</p> <p>Kötelességtudat kialakítása</p>

<p>–Mivel foglalkoztunk a mai órán? <i>(Tanulók válaszai)</i></p> <p>–Kinek a szülinapi bulijának a rejtjelmeit próbáltuk megfejteni? <i>(Tanulók válaszai)</i></p> <p>–Milyen ünnepre készülünk? <i>(Tanulók válaszai)</i></p> <p>–S a könyv elején szereplő találós kérdéssel szeretném zárni az órát! Figyelj!</p> <p>–„Tavasszal zöld, nyáron barna, Ezerféle kis lény lakja. Ősszel sárga, télen nincsen, Hullámszik, bár vize nincsen!” Mi az? <i>(Nádtenger)</i> –</p> <p>MELLÉKLET 5</p> <p>–Köszönöm az órai munkátokat és a figyelmeteket! Remélem hamarosan ismét találkozunk majd!</p>	<p>Óravégi ismétlés</p> <p>Kérdés-válasz módszere</p> <p>Frontális munkaforma</p> <p>Értékelés</p> <p>Elköszönés</p>
---	---

V. TÁBLA KÉPE



MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET

„Havat olvaszt, vizet ont, fényt áraszt, lombot ont.

Mi az?” (Tavaszi)

2. MELLÉKLET

„Minden esztendőben egyszer,

Ünnepelnek, mert öregszel,

A füledet húzzák bokáig,

S kívánják: élj még sokáig!

Mi az?” (Születésnap)

3. MELLÉKLET

„Fülem hosszú, bundám selymes, a farkincám pöttöm.

Húsvétkor a gyereksereg nagyon várja jöttöm. Mi az?” (Nyúl)

4. MELLÉKLET





5. MELLÉKLET

„Tavasszal zöld, nyáron barna,

Ezerféle kis lény lakja.

Ősszel sárga, télen nincsen,

Hullámzik, bár vize nincsen!” Mi az? (*Nádtenger*)

2. MELLÉKLET

ÚJVIDÉKI EGYETEM

MAGYAR TANNYELVŰ TANÍTÓKÉPZŐ KAR

SZABADKA

Óravázlat

TANTÁRGY:

Magyar nyelv

TÉMA:

**A SZÜLETÉSNAPI TORTÁM EMLÉKEZÉSEI –
FOGALMAZÁS**

MENTOR:

DOC. DR. VUKOV RAFFAI ÉVA

PROF. DR. HÓZSA ÉVA

HALLGATÓ:

KULCSÁR SAROLTA**V. ÉVFOLYAM****SZABADKA, 2014*****I. ÁLTALÁNOS ADATOK***

<i>Iskola, osztály és tagozat:</i>	Cseh Károly Általános Iskola
<i>Dátum és az óra megtartásának ideje:</i>	2014. május 12.
<i>Hallgató:</i>	Kulcsár Sarolta
<i>Osztálytanító:</i>	
<i>Vezetőtanár:</i>	Doc. Dr. Vukov Raffai Éva Prof. Dr. Hózsa Éva

II. ÁLTALÁNOS MÓDSZERTANI ADATOK

<i>Tantárgy:</i>	Magyar nyelv
<i>Téma:</i>	Fogalmazásírás
<i>Tanítási egység:</i>	A születésnapi tortám emlékezései
<i>Feladatok:</i>	<p><i>Oktatási feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Hangulatkeltés - A fogalmazás megírása - Szókincsbővítés - Íráskészség fejlesztése - Önkifejezés fejlesztése <p><i>Nevelési feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Rendszerességre való nevelés - Kötelességtudatra való nevelés

	<ul style="list-style-type: none"> - Esztétikai nevelés <p><i>Funkcionális feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Fantázia fejlesztése - Kreativitás fejlesztése - Megfigyelőképesség fejlesztése - Emlézőképesség fejlesztése - Beszédképesség fejlesztése - Logikus gondolkodás fejlesztése
<i>Óratípus:</i>	Új anyagot feldolgozó óra
<i>Tan- és segédeszközök</i>	Szöveg, fehér lapok, filctollak
<i>Munkaforma:</i>	Frontális munkaforma Egyéni munkaforma
<i>Tanítási módszerek:</i>	<p>3. Verbális – textuális módszerek</p> <p>Szóbeli közlés:</p> <p>Monológ: magyarázat mesélés</p> <p>Dialógus: beszélgetés</p> <p>4. A gyerekek önálló munkája</p>
<i>Korreláció:</i>	előző ismeretek magyar nyelvből, környezet
<i>Tankönyv:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Berg Judit (2013): Lengemesék – Tavasz a Nádtengeren, Nők Lapja Műhely, Budapest
<i>Irodalom:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Czékus Géza (2005): A természetismeret- tanítás módszertana. MM.Print Nyomda, Szabadka
<i>Tanóra helyszíne:</i>	Tanterem

III. AZ ÓRA SZERKEZETE

1. Bevezető (előkészítő) rész (15 perc):	<ul style="list-style-type: none"> • Motiváció • Célkitűzés
2. Központi rész (15 perc):	<ul style="list-style-type: none"> • A fogalmazás megírása
3. Befejező rész (15 perc):	<ul style="list-style-type: none"> • Az órán megírt fogalmazások felolvasása és elemzése • Értékelés

IV. AZ ÓRA MENETE

Az óra részletes menete	Didaktikai és módszertani megjegyzések
BEVEZETŐ RÉSZ (15 perc):	
<p>–Sziaztok! Kedves gyerekek, a mai órán együtt fogunk dolgozni. Az én nevem Kulcsár Sarolta.</p> <p>–Egy szabályt kell betartani az óra folyamán, ami pedig a következő lenne: Ha mondani szeretnél valamit, magasba emeled a kezed s amikor szót kapsz, akkor beszélhetsz szabadon!</p> <p>–A mai órát találós kérdésekkel kezdjük! Figyelj nagyon! Azonban még mielőtt elmondanám az első találós kérdést egy önkéntes tanuló jelentkezésére lenne szükségem! XY lesz az a tanuló, aki most kimegy a terem elé, s csak akkor tér vissza, amikor hívjuk!</p> <p>–„A király asztalán fényes aranszékben, Láték egy szép leányt fényes öltözékben.</p>	<p>Kapcsolatfelvétel</p> <p>Frontális munkaforma, Szóbeli közlés</p> <p>Motiváció</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma Felkészülés az órai munkára</p> <p>Motiváció</p> <p>A tanító felolvassa a szöveget Kérdés-válasz módszere</p>

<p>Kinek félrehajló süveg a fejében, Úgy csurog a vére széke környékében. Mi az?” (Gyertya) – MELLÉKLET 1</p> <p>–A táblára helyezek egy fehér lapot, hogyan ábrázolnád a helyes választ (gyertya)? Melyek azok az elemek, amelyeknek mindenképpen rá kell kerülniük a képre, hogy a kint álló tanuló számára is egyértelmű legyen mit ábrázol a kép?</p> <p>(az első padosor minden tanulója valamit hozzárajzol a képhez) – amikor végeztek, behívjuk az ajtó előtt álló tanulót, vajon meg tudja-e fejteni a rejtélyt?!</p> <p>–Mielőtt elmondanám a második találós kérdést egy önkéntes tanuló jelentkezésére lenne szükségem! XY lesz az a tanuló, aki most kimegy a terem elé, s csak akkor tér vissza, amikor hívjuk majd!</p> <p>–„Deszkára helyezik, Nyújtják, sütik, felszelik. Örülnek a gyerekek, Akik valakit ünnepelnek!” Mi az? (Szülinapi torta) - MELLÉKLET 2</p> <p>–A táblára helyezek egy fehér lapot, hogyan ábrázolnád a helyes választ (szülinapi torta)? Melyek azok az elemek, amelyeknek mindenképpen rá kell kerülniük a képre, hogy a kint álló tanuló számára is egyértelmű legyen mit ábrázol a kép?</p> <p>(a második padosor minden tanulója valamit hozzárajzol a képhez) – amikor végeztek, behívjuk az ajtó előtt álló tanulót, vajon meg tudja-e fejteni a rejtélyt?!</p>	<p>Frontális/ egyéni munkaforma</p> <p>Felkészülés az órai munkára</p> <p>Szükséges eszközök: fehér lap, filctollak, gyurmaragasztó</p> <p>Motiváció</p> <p>A tanító felolvassa a szöveget</p> <p>Kérdés-válasz módszere</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma</p> <p>Felkészülés az órai munkára</p> <p>Frontális munkaforma</p> <p>Szükséges eszközök: fehér lap, filctollak, gyurmaragasztó</p>
--	--

–Ha már eljutottunk eddig, hogy a gyertya a rejtvényünk egyik megoldása, a születési torta a másik megoldása, vajon milyen eseményről lehet itt szó?

Ehhez kapcsolódóan is van egy újabb találós kérdés a tarsolyomban!

–Egy önkéntes tanuló jelentkezésére lenne szükségem! XY lesz az a tanuló, aki most kimegy a terem elé, s csak akkor tér vissza, amikor hívjuk majd!

–„Minden esztendőben egyszer,

Ünnepelnek, mert öregszel,

A füledet húzzák bokáig,

S kívánják: élj még sokáig!

Mi az?” (Születésnap) – **MELLÉKLET 3**

–A táblára helyezek egy fehér lapot, hogyan ábrázolnád a helyes választ (a születésnapot)?

Melyek azok az elemek, amelyeknek mindenképpen rá kell kerülniük a képre, hogy a kint álló tanuló számára is egyértelmű legyen mit ábrázol a kép?

(a harmadik padosor minden tanulója valamit hozzárajzol a képhez) – amikor végeztek, behívjuk az ajtó előtt álló tanulókat, vajon meg tudja-e fejteni a rejtélyt?!

–Ehhez a találós kérdéshez kapcsolódóan szeretnék nektek felolvasni egy meserészletet Berg Judit *Lengemeséből*, s annak is a *Tavaszi című* kötetéből. Figyeljük meg milyen születési buliról esik szó a szövegben!

(Szöveg felolvasása – tanítói bemutató olvasással)

Frontális munkaforma

Frontális munkaforma

Motiváció

A tanító felolvassa a szöveget

Frontális/ egyéni munkaforma

Felkészülés az órai munkára

Szükséges eszközök: fehér lap, filctollak

Indukciós szöveg

Tanítói bemutató olvasás

Frontális/ egyéni munkaforma

Felkészülés az órai munkára

– MELLÉKLET 4

–Milyen ünnepre készülnek Nádtengeren?

(Buzogányünnepre készülnek.)

–A bebarnult hajú ifjancok milyen jelvényeket

vehetnek át Sulyom királytól? *(Buzogányt, újat, nyílveszőt és kantárszárat.)*

–Mi volt az ünnepség legizgalmasabb pillanata? *(A*

rigóröptetés volt a legizgalmasabb pillanat.)

–Mi követte az avatást? *(Egy hatalmas ünnepség*

követte.)

–Vilkó mit tesz a hazaindulása előtt? *(Célbadob.)*

–Mit nyer? *(Egy zenélő dobozt.)*

–Kinek adja ajándékba? *(A nagyapjának.)*

–Mik a különbségek egy hagyományos és a

szövegbéli szülinap között? *(Tanulók válasza.)*

–Okosak vagytok! Elárulom nektek mi a mai óránk feladata!

–A mai órán egy fogalmazást fogtok írni, melynek a címe A születésnap tortám emlékezései lesz! *(Felírom a címet a táblára)* A fogalmazást az óra elején hallott kis találós kérdésekből ötletet merítve kell megírni, azzal, hogy te kiegészíted majd a saját véleményeddel, egy-egy veled megtörtént eseménnyel, azzal, hogy kinek lehet most a szülinapja, s hogyan ünnepelheti meg azt stb.

–Ne feledkezz meg arról sem, hogy a fogalmazásnak három fő része van: a bekezdés, a fő

Kérdés-válasz módszere**Célkitűzés**

Frontális munka

Az óra címének felragasztása a táblára

<p>rész és a befejezés. Ügyelj a helyesírásra!</p> <p>–Jó munkát kívánok!</p>	
KÖZPONTI RÉSZ (22 perc)	
<p>–A tanulók egyéni munkája. Fogalmazásírás.</p> <p>–Ha valakinek kérdése van, nyugodtan felteheti!</p>	<p>Frontális munkaforma</p> <p>Egyéni munka</p>
BEFEJEZŐ RÉSZ (8 perc)	
<p>–Lenne-e valaki önkéntes, aki szeretné felolvasni a fogalmazását? (<i>Önkéntes tanulók jelentkezése</i>)</p> <p>–Köszönöm szépen, nagyon jól megírtad! (<i>Minden önkéntes tanuló meghallgatása</i>)</p> <p>–Mivel foglalkoztunk a mai órán? (<i>Tanulók válaszai</i>)</p>	<p>Fogalmazások felolvasása</p> <p>Az órai munka ellenőrzése</p> <p>Az órai munka értékelése</p> <p>Rendszerességre való nevelés</p> <p>Kötelességtudat kialakítása</p> <p>Óravégi ismétlés</p> <p>Kérdés-válasz módszere</p>

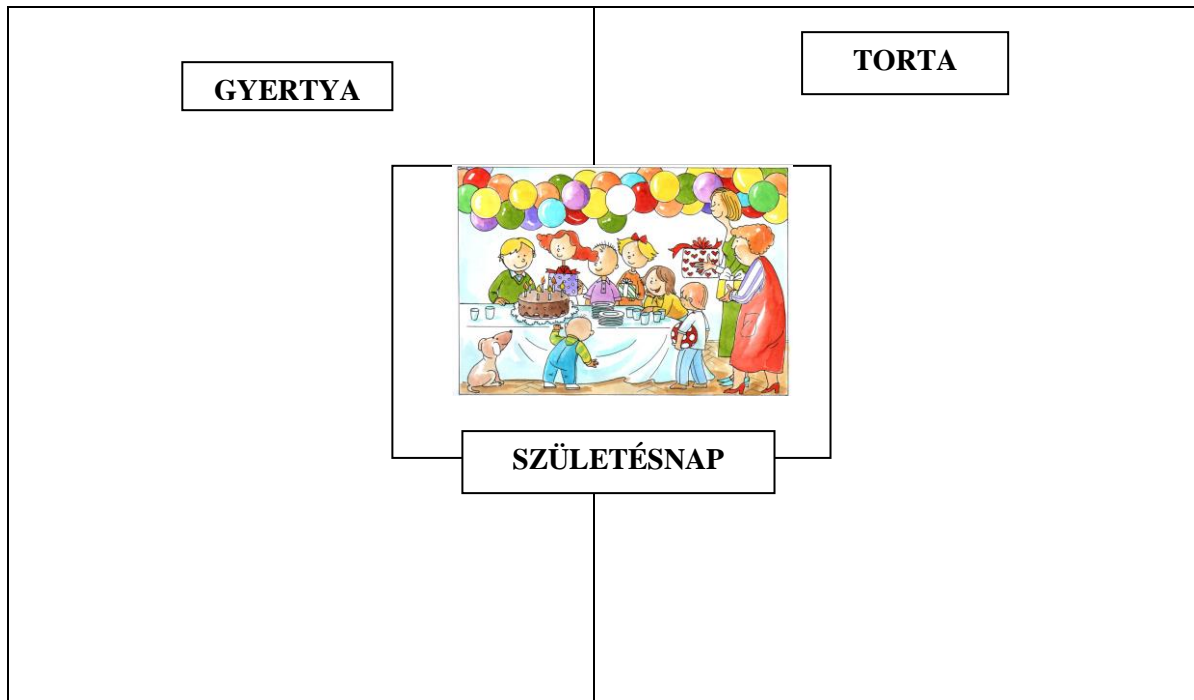
<p>–S a könyv elején szereplő találós kérdéssel szeretném zárni az órát! Figyelj!</p> <p>–Tavasszal zöld, nyáron barna, Ezerféle kis lény lakja. Ősszel sárga, télen nincsen, Hullámszik, bár vize nincsen!” Mi az? (<i>Nádtenger</i>) –</p> <p>MELLÉKLET 5</p> <p>–Köszönöm az órai munkátokat és a figyelmeteket! Remélem hamarosan ismét találkozunk majd!</p>	<p>Frontális munkaforma</p> <p>Értékelés</p> <p>Elköszönés</p>
--	--

V. TÁBLA KÉPE

A születésnap tortám emlékezései

(fogalmazás)





MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET

„A király asztalán fényes aranyszékben,

Láték egy szép leányt fényes öltözékben.

Kinek félrehajló süveg a fejében,

Úgy csurog a vére széke környékében. Mi az?” (*Gyertya*)

2. MELLÉKLET

„Deszkára helyezik,

Nyújtják, sütik, felszelik.

Örülnek a gyerekek,

Akik valakit ünnepelnek!” Mi az? (*Szülinapi torta*)

3. MELLÉKLET

„Minden esztendőben egyszer,

Ünnepelnek, mert öregszel,

A füledet húzzák bokáig,

S kívánják: élj még sokáig!

Mi az??” (Születésnap)

4. MELLÉKLET

<p>mindkét tudomány – a repkedés és a buzogányvetés is – igencsak nehéz. A rigók ugyan vigyáznak gazdáikra, de hónapokig is eltarthat, mire a lenge ifjonc megtanul pontosan célolni a fegyverével. Vilko meglegte a hallgatást, és váratlanul kijelentette, hogy buzogánnyal célba dobni nagyon is könnyű. Gyekényes Geri a fejét rázta.</p> <p>– Honnan veszed ezt a számárságot, Vilko? Mindenki azt mondja, hogy a buzogányvetés komoly tudomány.</p> <p>– Semmivel sem nehezebb, mint az úszás vagy bukfiézés – legyintett Vilko.</p> <p>– Eat úgy mondd, mintha már próbáltad volnál – nevetett Geri.</p> <p>Vilko nagyot nyelt. Semmiképpen sem áruhlatta el, hogy Nagypónál már igenis dobott célba.</p> <p>– Szerintem csak irigykedsz ránk – fortyant fel Miki. – Bánt, hogy téged nem avatnak.</p> <p>Vilko sértődötten felpattant, és fakepnel hagyta a barátait. Két napig feléjük sem nézett, csak távolról figyelte izgatott beszélgetéseket, amik minden bizonnyal a Buzogányünnep körül forogtak. Egyedül Lilével állt szóba, aki ígérétehez hűen azóta is mindennap meglátogatta Táltost. Lile barna copfja vidáman himbilózott a szélben, és ő volt az egyetlen, aki nem nézett Vilko zöld hajára sajnálkoan.</p> <p>Végre felvirradt a vára várt nap, a Nád-tenger minden élő-lénye izgatottan készülődött a jeles eseményre. A lenge ifjoncok avatása a tavasz legnagyobb ünnepe, mikor együtt örülnek Lengvár órei a nádas összes lakójával. A Buzogányünnep hagyományosan a kis szigeten tartják, a békaderbik számára épült stadionban. A bebarant hajú ifjoncok ünnepi ruhában vonulnak</p> <p style="text-align: right;">57</p>	<p>végig az előző tömeg előtt, hogy ávégyék Sulyom királytól felöltötté válasuk jelvényeit: a buzogányt, az íjat és nyilvesszöket, valamint a kantárszözet, amivel jövendő hátasadarukat irányíthatják.</p> <p>Vilko úgy döntött, hogy a legháso sorból figyeli csak az avatást. Nem akart a nagy ünnepen keserves arcot vágni, és ezzel elrontani a többiek örömet, de igazán nem volt sok kedve mosolyogni. Magában mérgeledött, miközben arra gondolt, ha a gyorsaságon, ügyeségen vagy erőn múlta, hogy kit avatnak felölté, ő is biztos ott állhatna a társai között.</p> <p>A frissiben felavatott lengek először új buzogányukkal dobtak célba, aztán Rence Ervin vezetésével kipróbálták a buzogányvetéssel is nehezebbnek tartott íjást. A nézők hangosan buzdították a fiatalokat, és vidáman meglejtették a legfelkeskültébb dobásokat is. Mocsári Mikinek csak egyszer sikerült eltalálnia a céltáblát, Gyekényes Geri kétszer járt sikerrel. Legügyesebbnek Lile bizonyult. Ugyan ő sem talált a cél közepébe, de legalább egyetlen lövése sem ment a tábla mellé.</p> 
	<p>Az ünnepség legizgalmasabb pillanata a rigórepítés volt. Rence Ervin csapata elővezette a fiatal lengek számára kiválasztott nádirigókat, és megmutatták, hogy kell felszerszámozni őket. Az avatás legnehezebb próbatétele az volt, hogy minden újoncsült lenge harcoknak levegőbe kellett emelkednie a madara hátán. Borzas Fúzi, Lile barátjáné egész testében remegett, mikor rá került a sor, de a többiek arcán is nagy izgalom és aggodalom ült. Vilko a lelátón összeszorított ököllel drukkolt, hogy mindenki sikeresen kiállja a próbát.</p> <p>A nádirigók persze óvatosan, finom mozdulatokkal emelkedtek a levegőbe, nem verdestek, nem forgolódtak, és egyelőre a zuhanórepülést sem akarták gazdáikkal kipróbáltatni. A fiatal örök egy-egy kört repültek a stadionban, a bátrabbak a vége felé még intettek is fél kézzel a lelátókon előzőeknek. A Nád-tenger lakói remekül szörazokoztak, és miután az utolsó rigó is leszállt, a fiatal lengek arcára kiült az öröm.</p> <p>Az avatást hatalmas dinomdánom zárta, a nézők előzőlötték a porondot, végre mindenki gratulálhatott a büszkén feszítő fiataloknak, aztán kezdetét vette a hajnalig tartó táncmulatság. A színpadon a Nád-tenger kedvenc zenekara, a Bambusz Banda játszott. A stadion körül körhintákat, sáponyából készített ug-rálóvárakat és céllövöldét állítottak fel. Kis bódékban árulták az enni- és innivalót, de hiába kínálgatta legalább tizenöt árus a finomságokat, moszatos lángóert például tíz percig kellett sorban állni. A nád-tengeri újság, a Gólyahír különszámot készítette a Buzogányünnepéről, az újságírók éppen a frissen avatott lengeket kérdezték.</p> <p>Vilko elhessegett a füle mellől néhány szönyogot, aztán el-indult hazafelé. Nem volt kedve táncolni, sem mulatozni, sem</p> <p style="text-align: right;">60</p>



5. MELLÉKLET

„Tavasszal zöld, nyáron barna,

Ezerféle kis lény lakja.

Ősszel sárga, télen nincsen,

Hullámszik, bár vize nincsen!” Mi az? (*Nádtenger*)

3. MELLÉKLET

ÚJVIDÉKI EGYETEM

MAGYAR TANNYELVŰ TANÍTÓKÉPZŐ KAR

SZABADKA

Óravázlat

TANTÁRGY:

Magyar nyelv

TÉMA:

**MEGHÍVÓ A BARÁTOD SZÜLETÉSNAPJÁRA –
MEGHÍVÓ KÉSZÍTÉSE**

MENTOR:

DOC. DR. VUKOV RAFFAI ÉVA

PROF. DR. HÓZSA ÉVA

HALLGATÓ:

KULCSÁR SAROLTA

V. ÉVFOLYAM

SZABADKA, 2014

I. ÁLTALÁNOS ADATOK	
<i>Iskola, osztály és tagozat:</i>	Samu Mihály Általános Iskola
<i>Dátum és az óra megtartásának ideje:</i>	2014. május 19.
<i>Hallgató:</i>	Kulcsár Sarolta
<i>Osztálytanító:</i>	
<i>Vezetőtanár:</i>	Doc. Dr. Vukov Raffai Éva Prof. Dr. Hózsá Éva

II. ÁLTALÁNOS MÓDSZERTANI ADATOK	
<i>Tantárgy:</i>	Magyar nyelv
<i>Téma:</i>	Fogalmazásírás
<i>Tanítási egység:</i>	A születésnap tortám emlékezései
<i>Feladatok:</i>	<p><i>Oktatási feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Hangulatkeltés - A fogalmazás megírása - Szókincsbővítés - Íráskészség fejlesztése - Önkifejezés fejlesztése <p><i>Nevelési feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Rendszerességre való nevelés - Kötelességtudatra való nevelés - Esztétikai nevelés

	<p><i>Funkcionális feladatok:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Fantázia fejlesztése - Kreativitás fejlesztése - Megfigyelőképesség fejlesztése - Emlézőképesség fejlesztése - Beszédkészség fejlesztése - Logikus gondolkodás fejlesztése
<i>Óratípus:</i>	Új anyagot feldolgozó óra
<i>Tan- és segédeszközök</i>	Szöveg, fehér lapok, filctollak
<i>Munkaforma:</i>	Frontális munkaforma Egyéni munkaforma
<i>Tanítási módszerek:</i>	<p>5. Verbális – textuális módszerek</p> <p>Szóbeli közlés:</p> <p>Monológ: magyarázat mesélés</p> <p>Dialógus: beszélgetés</p> <p>6. A gyerekek önálló munkája</p>
<i>Korreláció:</i>	előző ismeretek magyar nyelvből, környezet
<i>Tankönyv:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Berg Judit (2013): Lengemesék – Tavasz a Nádtengeren, Nők Lapja Műhely, Budapest
<i>Irodalom:</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Czékus Géza (2005): A természetismeret- tanítás módszertana. MM.Print Nyomda, Szabadka
<i>Tanóra helyszíne:</i>	Tanterem

III. AZ ÓRA SZERKEZETE	
1. Bevezető (előkészítő) rész (15 perc):	<ul style="list-style-type: none"> • Motiváció • Célkitűzés
2. Központi rész (15 perc):	<ul style="list-style-type: none"> • A fogalmazás megírása
3. Befejező rész (15 perc):	<ul style="list-style-type: none"> • Az órán megírt fogalmazások felolvasása és elemzése • Értékelés

IV. AZ ÓRA MENETE	
Az óra részletes menete	Didaktikai és módszertani megjegyzések
BEVEZETŐ RÉSZ (15 perc):	
<p>–Sziaztok! Kedves gyerekek, a mai órán együtt fogunk dolgozni. Az én nevem Kulcsár Sarolta.</p> <p>–Egy szabályt kell betartani az óra folyamán, ami pedig a következő lenne: Ha mondani szeretnél valamit, magasba emeled a kezed s amikor szót kapsz, akkor beszélhetsz szabadon!</p> <p>–A mai órát találós kérdésekkel kezdjük! Figyelj nagyon! Azonban még mielőtt elmondanám az első találós kérdést egy önkéntes tanuló jelentkezésére lenne szükségem! XY lesz az a tanuló, aki most kimegy a terem elé, s csak akkor tér vissza, amikor hívjuk!</p> <p>–„A király asztalán fényes aranszékben,</p>	<p>Kapcsolatfelvétel</p> <p>Frontális munkaforma,</p> <p>Szóbeli közlés,</p> <p>Motiváció</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma</p> <p>Felkészülés az órai munkára</p>

<p>Láték egy szép leányt fényes öltözékben.</p> <p>Kinek félrehajló süveg a fejében,</p> <p>Úgy csurog a vére széke környékében. Mi az?” (Gyertya) – MELLÉKLET 1</p> <p>–A táblára helyezek egy fehér lapot, hogyan ábrázolnád a helyes választ (gyertya)? Melyek azok az elemek, amelyeknek mindenképpen rá kell kerülniük a képre, hogy a kint álló tanuló számára is egyértelmű legyen mit ábrázol a kép?</p> <p>(az első padosor minden tanulója valamit hozzárajzol a képhez) – amikor végeztek, behívjuk az ajtó előtt álló tanulót, vajon meg tudja-e fejteni a rejtélyt?!</p> <p>– Mielőtt elmondanám a második találós kérdést egy önkéntes tanuló jelentkezésére lenne szükségem! XY lesz az a tanuló, aki most kimegy a terem elé, s csak akkor tér vissza, amikor hívjuk majd!</p> <p>–„Deszkára helyezik, Nyújtják, sütik, felszelik. Örülnek a gyerekek, Akik valakit ünnepelnek!” Mi az? (Szülinapi torta) - MELLÉKLET 2</p> <p>–A táblára helyezek egy fehér lapot, hogyan ábrázolnád a helyes választ (szülinapi torta)? Melyek azok az elemek, amelyeknek mindenképpen rá kell kerülniük a képre, hogy a kint álló tanuló</p>	<p>Motiváció</p> <p>A tanító felolvassa a szöveget</p> <p>Kérdés-válasz módszere</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma</p> <p>Felkészülés az órai munkára</p> <p>Szükséges eszközök: fehér lap, filctollak, gyurmaragasztó</p> <p>Motiváció</p> <p>A tanító felolvassa a szöveget</p> <p>Kérdés-válasz módszere</p> <p>Frontális/ egyéni munkaforma</p> <p>Felkészülés az órai munkára</p> <p>Frontális munkaforma</p> <p>Szükséges eszközök: fehér lap, filctollak,</p>
---	---

számára is egyértelmű legyen mit ábrázol a kép?

(a második padosor minden tanulója valamit hozzárajzol a képhez) – amikor végeztek, behívjuk az ajtó előtt álló tanulót, vajon meg tudja-e fejteni a rejtélyt?!

– Ha már eljutottunk eddig, hogy a gyertya a rejtvényünk egyik megoldása, a szülinapi torta a másik megoldása, vajon milyen eseményről lehet itt szó?

Ehhez kapcsolódóan is van egy újabb találós kérdés a tarsolyomban!

–Egy önkéntes tanuló jelentkezésére lenne szükségem! XY lesz az a tanuló, aki most kimegy a terem elé, s csak akkor tér vissza, amikor hívjuk majd!

–„Minden esztendőben egyszer,

Ünnepelnek, mert öregszel,

A füledet húzzák bokáig,

S kívánják: élj még sokáig!

Mi az??” (Születésnap) – **MELLÉKLET 3**

–A táblára helyezek egy fehér lapot, hogyan ábrázolnád a helyes választ (a születésnapot)?
Melyek azok az elemek, amelyeknek mindenképpen rá kell kerülniük a képre, hogy a kint álló tanuló

gyurmaragasztó

Frontális munkaforma

Motiváció

A tanító felolvassa a szöveget

Frontális/ egyéni munkaforma

Felkészülés az órai munkára

Szükséges eszközök: fehér lap, filctollak

számára is egyértelmű legyen mit ábrázol a kép?
 (a harmadik padosor minden tanulója valamit hozzárajzol a képhez) – amikor végeztek, behívjuk az ajtó előtt álló tanulót, vajon meg tudja-e fejteni a rejtélyt?!

–Ehhez a találós kérdéshez kapcsolódóan szeretnék nektek felolvasni egy meserészletet Berg Judit *Lengemeséből*, s annak is a *Tavaszi* című kötetéből. Figyeljük meg milyen szülinapi buliról esik szó a szövegben!

(Szöveg felolvasása – tanítói bemutató olvasással)
 – **MELLÉKLET 4**

–Milyen ünnepre készülnek Nádtegeren?
(Buzogányünnepre készülnek.)

–A bebarnult hajú ifjancok milyen jelvényeket vehetnek át Sulyom királytól? *(Buzogányt, újat, nyilvesszőt és kantárszárát.)*

–Mi volt az ünnepség legizgalmasabb pillanata? *(A rigóroptetés volt a legizgalmasabb pillanat.)*

–Mi követte az avatást? *(Egy hatalmas ünnepség követte.)*

–Vilkó mit tesz a hazaindulása előtt? *(Célbadob.)*

–Mit nyer? *(Egy zenélő dobozt.)*

–Kinek adja ajándékba? *(A nagyapjának.)*

–Mik a különbségek egy hagyományos és a

Indukciós szöveg

Tanítói bemutató olvasás

Frontális/ egyéni munkaforma

Felkészülés az órai munkára

Kérdés-válasz módszere

Célkitűzés

Frontális munka

Az óra címének felragasztása a táblára

<p>szövegbéli születésnap között? <i>(Tanulók válaszai.)</i></p> <p>–Okosak vagytok! Elárulom nektek mi a mai óránk feladata!</p> <p>–A mai órán születésnap meghívót fogunk készíteni, melynek a szövegét mindenki önállóan írja meg, amit viszont szem előtt kellene tartani az az, hogy ezt a meghívót a barátod születésnapjára kell elkészíteni. Tehát a mai órán címe: Meghívó a barátom születésnapjára <i>(Felírom a címet a táblára).</i></p> <p>–Melyek azok a kihagyhatatlan információk, amelyeket egy meghívó kell, hogy tartalmazzon?</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kit hívsz meg - címzett? 2. Kinek a nevében írod a meghívót? – az ünnepezt megnevezése 3. Mikor tartja a barátod a bulit – hónap, nap? 4. Hány órára hívod a vendégeket? 5. Hová hívod a vendégeket? 6. Van-e a barátodnak valami külön kívánsága – pl. minden vendégen legyen valami piros? 7. Ki küldi a meghívót – aláírás? <p>–Ügyelj a helyesírásra!</p> <p>–Még egy fontos információt szeretnék elmondani a készülő meghívóval kapcsolatban: a meghívót nem elég csak megírni, hanem ki is kell díszíteni,</p>	<p>Kérdés – válasz módszere</p> <p>Szövegbeli közlés</p> <p>Kérdés – válasz módszere</p> <p>Szövegbeli közlés módszere</p>
--	--

<p>mégpedig a barátod ízlése alapján.</p> <p>–Mi a kedvenc színe?</p> <p>–Mi lesz a tortáján? – a motívumot rárajzolni a meghívóra</p> <p>–Érthető mindenki számára a feladat? (<i>Tanulók válaszai</i>)</p> <p>–Jó munkát kívánok!</p>	
KÖZPONTI RÉSZ (22 perc)	
<p>–A tanulók egyéni munkája. Meghívó elkészítése.</p> <p>–Ha valakinek kérdése van, nyugodtan felteheti!</p>	<p>Frontális munkaforma</p> <p>Egyéni munka</p>
BEFEJEZŐ RÉSZ (8 perc)	
<p>–Lenne-e valaki önkéntes, aki szeretné felolvasni és bemutatni a többieknek az általa elkészített meghívót? (<i>Önkéntes tanulók jelentkezése</i>)</p> <p>–Köszönöm szépen, nagyon jól megírtad!</p> <p>(<i>Minden önkéntes tanuló meghallgatása</i>)</p> <p>–Mivel foglalkoztunk a mai órán? (<i>Tanulók</i></p>	<p>Fogalmazások felolvasása</p> <p>Az órai munka ellenőrzése</p> <p>Az órai munka értékelése</p> <p>Rendszerességre való nevelés</p> <p>Kötelességtudat kialakítása</p> <p>Óravégi ismétlés</p>

<p>válaszai)</p> <p>–S a könyv elején szereplő találós kérdéssel szeretném zárni az órát! Figyelj!</p> <p>–„Tavasszal zöld, nyáron barna, Ezerféle kis lény lakja. Ősszel sárga, télen nincsen, Hullámszik, bár vize nincsen!” Mi az? (<i>Nádtenger</i>) – MELLÉKLET 5</p> <p>–Köszönöm az órai munkátokat és a figyelmeteket! Remélem hamarosan ismét találkozunk majd!</p>	<p>Kérdés-válasz módszere</p> <p>Frontális munkaforma</p> <p>Értékelés</p> <p>Elköszönés</p>
---	--

V. TÁBLA KÉPE

<u>Meghívó a barátod születésnapjára</u>	
	
GYERTYA	TORTA



MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET

„A király asztalán fényes aranszékben,

Láték egy szép leányt fényes öltözékben.

Kinek félrehajló süveg a fejében,

Úgy csurog a vére széke környékében. Mi az?” (*Gyertya*)

2. MELLÉKLET

„Deszkára helyezik,

Nyújtják, sütik, felszelik.

Örülnek a gyerekek,

Akik valakit ünnepelnek!” Mi az? (*Szülinapi torta*)

3. MELLÉKLET

„Minden esztendőben egyszer,

Ünnepelnek, mert öregszel,

A füledet húzzák bokáig,

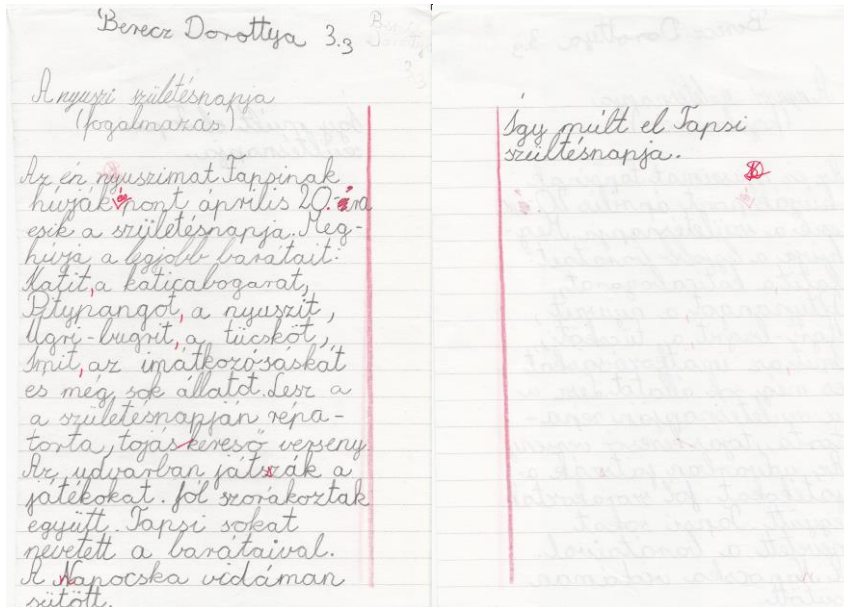
S kívánják: élj még sokáig!

Mi az??” (Születésnap)

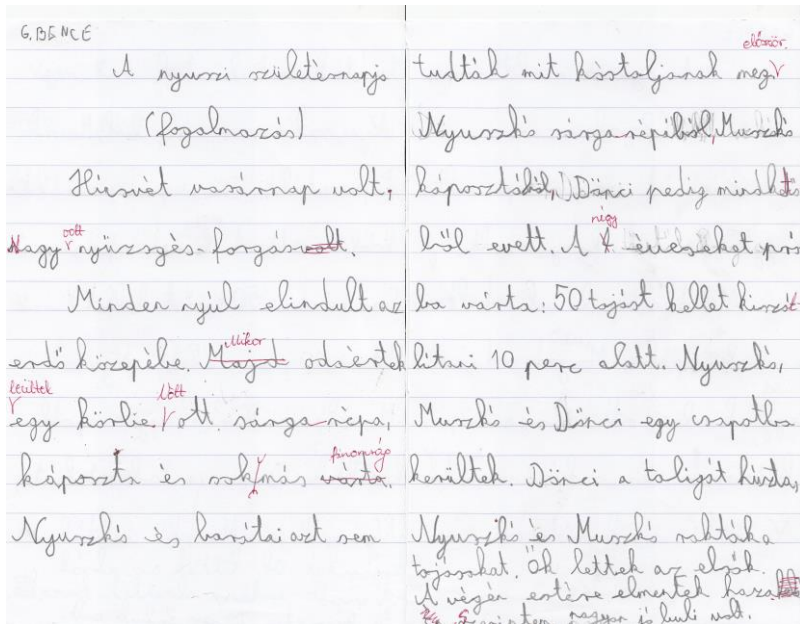
4. MELLÉKLET



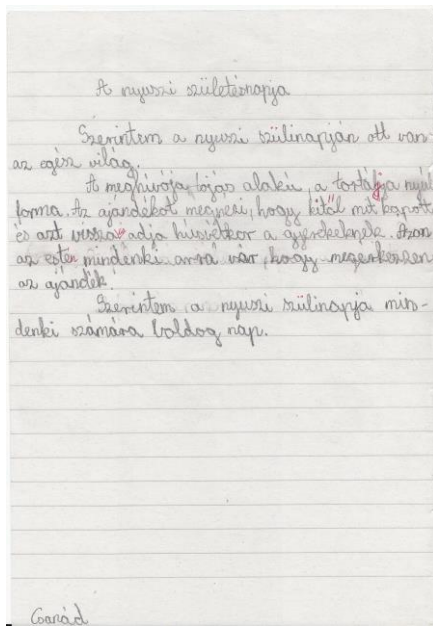
4. MELLÉKLET



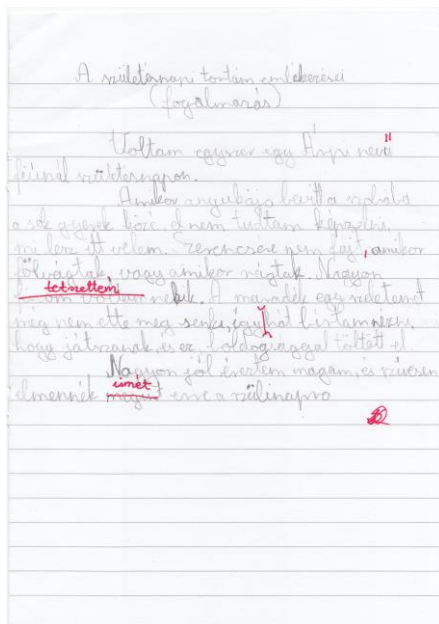
5. MELLÉKLET



6. MELLÉKLET



7. MELLÉKLET



8. MELLÉKLET

2014.05.09

I. születésnapom emlékei
(fogalmazás)

születésnapom

Ugy emlékszem, az a sok napot, hogy
egyre elkeseredtem, de megérték.
Nem láttam semmit a jüdtől, de hal-
lottam valamit. Sokakat is láttam és jöttnek
- fogócskázunk - mondták az egyik
- fogócskázunk, és nagy halálra fogócska
- Nemcsak a torta - ordította a kisgyermek.
Egyen, és az az időm, mindenki csodálhatóan be-
vetik a húspörkölt és befőzötték egy gyertyát.
- torta, eljén - múltak a gyerekek.
- Együnk, mondták.
M: Nezz, enyam nem hall meg
Nem láttam, és egyenem hallottam
Amennyire is állítottak a konyhasztalon

9. MELLÉKLET

Ar születésnapom
emlékezései
(fogalmazás)

Egyszer egy szombati
napon régi izgatottan vártam a
vendégeit.

Először egy Beáta nevű
lány érkezett meg. Beáta után
megérkeztek a ~~gyerekek~~ míg
tele nem lett az egész szoba
gyerekekkel. Után minden-
ki ideért, kibontották az
ajándékokat. Ugy láttam
az innenelt nagyon örült
az ~~ajándékoknak~~ ajándékoknak. Ezután ki-
mentek az udvarba lufiz-
tak, labdázottak és vicceket
meséltek egymásnak. Egyszer
Agi anyukája szólt, hogy torta.
Ezre után mindenki bejött a

elődőre én köröm iltek.
A születésnapos anyukája
meggyújtotta gyertyáikat.
Ezután jött a nagy pillá-
nat, felvágta a gyerekek-
nek nagyon ízlett.
Sajnos többet nem
tudok mesélni, mert meget-
tek a szemem.

10.MELLÉKLET



11.MELLÉKLET



12.MELLÉKLET



Nyilatkozat

Alulírott Kulcsár Sarolta, az Újvidéki Egyetem szabadkai Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar mester hallgatója nyilatkozom, hogy a dolgozat saját munkám, melynek elkészítése során a felhasznált irodalmat korrekt módon, az etikai szabályok betartásával kezeltem.

aláírás